

Jaarverslag 2002

Onderwijssamenwerking met

Centraal- en Oost-Europa

Bureau CROSS

Voorwoord

Voor u ligt het Jaarverslag 2002 van Bureau CROSS. Een jaar waarop de medewerkers van CROSS met gemengde gevoelens terugkijken. Enerzijds met gevoelens van trots op de positieve evaluatie van onze activiteiten in het kader van de onderwijssamenwerking met Centraal- en Oost-Europa. Anderzijds met weemoed, omdat in datzelfde jaar de directeur van Bureau CROSS, Theo Siskens, besloot zijn functie neer te leggen.

Met veel enthousiasme heeft Theo zich 10 jaar lang ingezet voor het bureau, de Nederlands - Russische onderwijssamenwerking en de samenwerking met Centraal- en Oost-Europa in het algemeen. Hem past dan ook hier een speciaal woord van dank.

In dit jaarverslag wordt een overzicht gegeven van de activiteiten die in het afgelopen jaar onder auspiciën van Bureau CROSS zijn uitgevoerd op het terrein van de onderwijssamenwerking met Centraal- en Oost-Europa.

Bureau CROSS heeft zijn omvangrijke opdracht met succes kunnen uitvoeren dankzij de medewerking van velen, zowel uit ons land als uit de Centraal- en Oost-Europese regio. In het bijzonder past een woord van dank aan de onderwijsexperts voor hun deskundigheid en inzet, alsmede aan de Nederlandse Ambassadeurs en hun staven aldaar, met inbegrip van de Consul-Generaal te St. Petersburg, en aan de Centraal- en Oost-Europese Ambassadeurs en hun medewerkers in Den Haag voor hun welkome steun aan het werk van Bureau CROSS.

Linda E. Beijlsmit
Wvd. Directeur Bureau CROSS

Den Haag, 17 april 2003

Inhoud

Inleiding	1
1. De bestuurlijke structuur van de onderwijssamenwerking met Centraal- en Oost-Europa.....	3
1.0 De aansturing van Bureau CROSS.....	3
1.1 De gezamenlijke sturing van de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking	3
1.2 De gezamenlijke sturing van de Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking	4
1.3 De gezamenlijke sturing van de multinationale onderwijssamenwerking	4
1.4 Bureau CROSS	5
2. Samenwerkingsprogramma's met de Russische Federatie	7
2.0 Inleiding	7
2.1 Ecodrome	7
2.2 Innovaties in lerarenopleidingen II.....	9
2.3 Internationaal Instituut voor Onderwijsinnovatie aan de Herzen Staats Pedagogische Universiteit (HSPU), St. Petersburg.....	10
2.4 Onderwijs in multiculturele regio's als een instrument voor het versterken van de cohesie	11
2.5 Motivatie voor de exacte vakken (MISE).....	12
2.6 Informatie en communicatietechnologie voor docenten op plattelandsscholen.....	14
2.7 Zelfverwondend gedrag bij doofblinde kinderen	15
2.8 Vergelijkende geschiedwetenschap.....	16
2.9 Het Witsenproject	17
2.10 Beroepsonderwijs en training in de Noord-West regio van de Russische Federatie gecoördineerd door de European Training Foundation (fase III).....	18
2.10.0 Inleiding	18
2.10.1 Sector transport en logistiek.....	19
2.10.2 Sector toerisme en hospitality	21
2.11 Training firms in St. Petersburg	22
2.12 Relatie tussen het algemeen vormend en beroepsonderwijs en hun relatie met de arbeidsmarkt	23
2.13.1 Competent zijn in ondernemen (pilotproject).....	25
2.13.2 ICT in beroepsopleidingen (pilotproject).....	26
2.14 Management training / Business schools	27
2.15 Kwaliteitsimpuls voor zelfevaluatie en externe evaluatie van hoger onderwijsinstellingen in de Russische Federatie	29
2.16 Studiefinanciering in Rusland.....	30
2.17 Adaptatie van het curriculum van het Moscow State Engineering Institute (MEPhI).....	31
2.18 Accounting, auditing en financieel management	32
2.19 Financial MBA	34
2.20 Onderwijsmanagement II.....	35
2.21 Capaciteitsopbouw bij de staf van het Centre for Comparative Educational Policy (CCEP)	37
2.22 Progress in Reading Literacy Study (PIRLS).....	38
2.23 Ontwikkeling van monitoringcapaciteit in het Russische onderwijsbestel.....	38
2.24 Onderwijsstatistiek II	39
2.25 Ontwikkeling van passende procedures voor de wederzijdse erkenning van diploma's	41
3. Samenwerkingsprogramma's met Hongarije	43
3.0 Inleiding	43
3.1 Disseminatie van expertise bij voortgangscontrole in het verplicht onderwijs in Hongarije	43
3.2 Speciaal onderwijs (II).....	44
3.3 Innovatieve didactiek en ICT (IDI-2).....	45
3.4 Hongaarse Studies in Nederland (documentatie).....	47
3.5 Kwalificatiestructuren in het beroepsonderwijs (II).....	49
3.5.0 Inleiding	49
3.5.1 Nationale en internationale transparantie in Hongaarse economische en administratieve kwalificaties (ECABO).....	50
3.5.2 Implementeren van arbeidsmarktbehoeften in het beroepsonderwijs in de procesindustrie en laboratoria	52

3.5.3	Infrastructuur en methodologie van examinering en kwaliteitscontrole in de elektrotechnische sector (IMEQ).....	54
3.6	Accreditatie Post Secondary Programs Hospitality and Tourism Budapest Business School.....	55
3.7	Testen van academische vaardigheden en competenties (TASC)	56
3.8	Een serie workshops over management in het hoger onderwijs voor een groep Hongaarse onderwijsmanagers	57
3.9	Onderwijsmanagement in Hongarije	58
4.	Multinationale projecten	61
4.0	Inleiding	61
4.1	Etnische en culturele minderheden in het onderwijs	61
4.2	Het gebruik van het World Wide Web in het onderwijs	63
4.3	Kwaliteitsbewaking in primair en secundair onderwijs (het JONAS-project).....	64
4.4	Kwalificatiestructuren/beroepsonderwijs qualifying for Europe (Q4EU)	66
4.5	Actuele beleidsvraagstukken op het terrein van het hoger onderwijs in Europa.....	68
5.	Opdrachten van tweeden	71
5.0	Inleiding	71
5.1	Accession-oriented Dutch European Proficiency Training (ADEPT).....	71
5.2	Actuele beleidsvraagstukken in het Europese hoger onderwijs	77
6.	Deskundigheidsbevordering, publicaties, conferenties, missies, etc.	79
6.0	Inleiding	79
6.1	Prospekt	79
6.2.	ABLAK.....	79
7.	Financieel overzicht	81
	CROSS Publicatiereeks 1992-2002.....	83

Inleiding

Het jaar 2002 was het laatste jaar van de periode waarvoor de Memoranda of Understanding c.q. Overeenkomsten voor de onderwijssamenwerking met de Russische Federatie (1997-2002), Hongarije (1997-2002) en in multinationaal verband met Hongarije, Polen, Slovenië en Tsjechië (2000-2002) van kracht waren. Het overgrote deel van de samenwerkings-programma's en -projecten met deze landen die op basis van de Gemeenschappelijke Werkplannen 2000-2002 waren geëntameerd, bevond zich in 2002 dan ook in de fase van afronding.

Het werk van Bureau CROSS stond in het afgelopen jaar sterk in het teken van de evaluaties van de onderwijssamenwerking met de genoemde landen. Immers, in de Memoranda of Understanding c.q. Overeenkomsten met deze landen was voorzien in een evaluatie van de onderwijssamenwerking zoals die in de afgelopen vijf jaar (voor de bilaterale samenwerking met Rusland resp. Hongarije) en in de afgelopen twee jaar in multinationaal verband is gerealiseerd. Op basis van de evaluaties zouden de partnerlanden dan beslissen over de voortzetting van de samenwerking en over de modaliteiten ervan.

Voor de beide bilaterale samenwerkingsverbanden werden mw. M. Canning, World Bank Lead Education Specialist en mw. S. Leigh-Doyle, onafhankelijk onderzoek consultant, Ierland, bereid gevonden als onafhankelijke externe experts de evaluaties uit te voeren. Beide evaluaties waren overwegend zeer positief. Ten aanzien van Rusland adviseerden de evaluatoren tot voortzetting van de onderwijssamenwerking op een breed front met een open oog voor de mogelijkheden van synergieën met andere internationale activiteiten van Rusland op onderwijsgebied. Wat betreft Hongarije werd geadviseerd de samenwerking op een beperkt aantal zeer belangwekkende terreinen van samenwerking nog enkele jaren voort te zetten, met tevens het perspectief van disseminatie naar andere landen in de regio.

De multinationale samenwerking werd geëvalueerd door de Joint Commission for the multinational co-operation in education, bestaande uit vertegenwoordigers van de Onderwijsministeries uit de deelnemende landen. Ook hier was de evaluatie overwegend positief. De Joint Commission adviseerde tot voortzetting van de samenwerking, maar dan in een breder verband. De multinationale samenwerking zou zich op een à la carte basis moeten verbreden tot de tien kandidaat-lidstaten van de Europese Unie in Centraal-Europa. Immers, veel van wat in het multinationale verband met de genoemde vier partnerlanden aan de orde is gesteld, is ook relevant voor de andere zes kandidaat-lidstaten (Bulgarije, Estland, Letland, Litouwen, Roemenië en Slowakije). De samenwerking op het terrein van het hoger onderwijs (beleid) bijvoorbeeld heeft de levensvatbaarheid van dit concept duidelijk aangetoond.

Op 11 oktober 2002 werd in St. Petersburg een zogeheten Round Table Conference gehouden, waar Russische en Nederlandse experts zich bogen over de contouren van de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking in de komende jaren. Hierbij waren ook vertegenwoordigers van Finland en Oostenrijk en de directeur van de European Training Foundation aanwezig. Het ziet er naar uit dat in het vroege voorjaar van 2003 een nieuwe Memorandum met de Russische Federatie kan worden bekrachtigd.

Wat betreft de multinationale samenwerking heeft Bureau CROSS een ronde van behoefte-inventarisaties met de “nieuwe” zes kandidaat-lidstaten ingezet.

Naast de uitvoering van de onderwijssamenwerking met de genoemde landen, gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, voert Bureau CROSS ook een omvangrijke opdracht uit voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

In het kader van het Matra pre-accessie programma van dit ministerie, organiseert Bureau CROSS op maat gesneden cursussen voor (semi-)ambtenaren uit de pre-accessielanden om hen voor te bereiden op hun functioneren bij de implementatie van de Europese wet- en regelgeving, wanneer hun landen zijn toegetreden tot de EU: het zogeheten ADEPT-programma (ADEPT staat voor Accession-oriented Dutch European Proficiency Training). Naast de tien eerder genoemde Centraal-Europese kandidaat-lidstaten bedient het ADEPT-programma ook Kroatië en Turkije.

Dit programma, dat Bureau CROSS sinds juli 1999 uitvoert, heeft thans een jaaromzet van bijna 3 mln. euro. In totaal zijn sinds 1999 ongeveer 1300 functionarissen uit deze landen getraind op uiteenlopende terreinen als: landbouw/milieu, watermanagement/milieu, voedselveiligheid, sociale zaken/werkgelegenheid, transport, infrastructuur, structuurfondsen, drugsbeleid en volksgezondheid. In 2002 werden twee nieuwe cursussen geïntroduceerd: *How to operate in Brussels* en *Overheidscommunicatie*.

Uit de grote hoeveelheid aanmeldingen en de systematische evaluaties die tijdens en aan het eind van de cursussen worden gehouden, blijkt dat de cursussen, dankzij hun kwaliteit en relevantie, in hoge mate door de partners in Centraal- en Zuidoost-Europa worden gewaardeerd. Dit beeld wordt bevestigd door de evaluatiegesprekken die Bureau CROSS zo'n halfjaar na dato met ex-cursisten op locatie heeft en waarbij de relevantie voor hun werkpraktijk een belangrijk thema is. Ook de alumni bijeenkomsten in verschillende landen worden zeer geapprecieerd getuige de grote opkomst.

Door de aard van zijn activiteiten heeft Bureau CROSS een wijd vertakt patroon van werkcontacten ontwikkeld: de Onderwijsministeries in Nederland en Centraal- en Oost-Europa, het onderwijsveld in Nederland en dat in Centraal- en Oost-Europa, de zusterinstellingen in West-Europa, de (vak)departementen in Nederland en in de kandidaat-lidstaten, de Nederlandse Ambassades in de regio en de Ambassades van de landen uit de regio alhier, de Europese Commissie waaronder de European Training Foundation, de OECD, de Wereldbank et cetera. Op zijn werkterrein heeft Bureau CROSS, als expertisecentrum van de Nederlandse overheid, in de ruim tien jaar van zijn bestaan in wijde kring een reputatie van kwaliteit, betrouwbaarheid en effectiviteit verworven. Het bureau wil hierop in de komende jaren voortbouwen.

1. De bestuurlijke structuur van de onderwijssamenwerking met Centraal- en Oost-Europa

1.0 De aansturing van Bureau CROSS

Bureau CROSS is een onderdeel van de directie Internationaal Beleid (IB) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Het bureau wordt aangestuurd door de directeur IB, tot 1 december 2002 A. IJzerman, sindsdien Th.H. Adams. De relatie tussen Bureau CROSS en de directie IB is vastgelegd in het document Managementafspraken, dat op 23 juni 1999 werd ondertekend door de directeuren IB en CROSS. Op het niveau van de Bestuursraad is Directeur-Generaal J. Vrolijk als portefeuillehouder Internationaal Beleid verantwoordelijk voor Bureau CROSS. Iedere paar maanden vindt het IB-CROSS overleg plaats met de voor Bureau CROSS sturende besluitvorming.

1.1 De gezamenlijke sturing van de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking

Voor de gezamenlijke sturing van de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking is de zogeheten Joint Executive Group (JEG) ingesteld, die bestaat uit Nederlandse en Russische topambtenaren. De JEG kwam in 2002 éénmaal formeel bijeen, en wel op 17 mei in Zoetermeer.

De JEG was in 2002 als volgt samengesteld:

Voor Nederland:

A. IJzerman	Voorzitter Nederlandse delegatie;
J.W. Rienks	Coördinator IB/OCenW;
Th.J. Siskens	Directeur Bureau CROSS;
Mw. I.S. Souch	Consultant Bureau CROSS.

Voor de Russische Federatie:

Mw. E. Chepurnich	Voorzitter Russische delegatie;
N. Dmitriev	Hoofd Internationale Betrekkingen,
	Ministerie van Onderwijs;
Mw. E. Solodova	Ministerie van Onderwijs.

Ter voorbereiding van de *Round Table Conference* over de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking (gehouden op 11 oktober te St. Petersburg) voerden J.W. Rienks en Th.J. Siskens overleg met P. Kondrashin, A. Talonov (Ministerie van Onderwijs) en mw. N. Gorokhovatskaya (International Institute for Educational Innovation, Herzen Universiteit te St.

Petersburg) op 9 juni in Den Haag en op 30 augustus in St. Petersburg. De Nederlandse delegatie naar de *Round Table Conference* werd geleid door J. Vrolijk.

1.2 De gezamenlijke sturing van de Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking

De Nederlands-Hongaarse subcommissie onderwijs, die onderdeel is van de commissie verantwoordelijk voor het Cultureel Verdrag tussen beide landen, draagt zorg voor de gezamenlijke sturing van de onderwijssamenwerking. De gemengde subcommissie kwam in 2002 éénmaal bijeen, en wel op 3 april in Boedapest. De gemengde subcommissie was in 2003 als volgt samengesteld:

Voor Nederland:

B.C. Zijlstra	Voorzitter Nederlandse delegatie;
J.W. Rienks	Coördinator IB/OCenW;
E.M. van Bostelen	Beleidsmedewerker IB/OCenW;
Th.J. Siskens	Directeur Bureau CROSS;
Mw. L.E. Beijlsmid	Senior consultant Bureau CROSS.

Voor Hongarije:

P. Judák	Voorzitter Hongaarse delegatie;
F. Rudan	Ministerie van Onderwijs, afdeling Internationale Betrekkingen;
Mw. D. Szentirmai	Ministerie van Onderwijs, afdeling Internationale Betrekkingen.

De bijeenkomst op 3 april werd gedeeltelijk bijgewoond door G. Náray-Szabó en geheel door K. de Rijk van de Nederlandse Ambassade in Boedapest.

1.3 De gezamenlijke sturing van de multinationale onderwijssamenwerking

Voor de monitoring van de multinationale onderwijssamenwerking met Hongarije, Polen, Slovenië en Tsjechië is een Joint Commission ingesteld van vertegenwoordigers van de vijf Onderwijsministeries. De Joint Commission kwam in 2002 éénmaal bijeen, en wel op 15 november in Győr, voor de *final review meeting* betreffende de multinationale samenwerkingsprogramma's.

De Joint Commission was als volgt samengesteld:

I. Czinege	Hongarije, voorzitter;
J. Benes	Tsjechië, namens P. Cink;
Mw. E. Susak	Polen, namens mw. H. Matuszak;
Mw. T. Jurkovic	Slovenië, namens mw. V. Lukas;
Th.J. Siskens	Nederland.

De bijeenkomst op 15 november werd tevens bijgewoond door mw. L.E. Beijlsmit, redacteur van het evaluatierapport, de Nederlandse programmaleiders en per programma een Centraal-Europese expert.

1.4 Bureau CROSS

Bureau Cross voerde in 2002 de regie over 47 samenwerkingsprogramma's op het gebied van het onderwijs. In 2002 vroegen de evaluatieprocessen veel aandacht van het bureau. Daarnaast waren intensieve inspanningen vereist om de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van de ADEPT-cursussen adequaat te laten verlopen. Tevens werd een databestand van ADEPT-cursisten (inclusief alle applicanten) opgezet. Voorts vervult het bureau een adviserende en monitorende rol ten aanzien van projecten/projectvoorstellen van Matra die betrekking hebben op onderwijs.

Ultimo 2002 was Bureau CROSS als volgt samengesteld:

Th.J. Siskens	Directeur;
Mw. L.E. Beijlsmit	Senior consultant, tevens plv. directeur;
Mw. I.S. Souch ¹	Consultant;
Y. Renema	Junior consultant;
Mw. J.H. Nannings-Stiefel	Financiële controller;
Mw. M.G.H. van Haastert	Management-assistente;
Vacature	Management-assistente;
P. Kouzmine	Lokaal assistent, H.M. Ambassade te Moskou.

Voorts is A.A. Gorsen (VL/OCenW) part-time belast met de financiële administratie van Bureau CROSS, waar het gaat om het beheer van het GEFIS-systeem van OCenW inzake Bureau CROSS.

¹ Mw. I.S. Souch was van 1 januari tot 1 juli 2002 part-time gedetacheerd bij het Centrum voor Studies van het Hoger Onderwijs Beleid (CHEPS, Universiteit Twente).

2. Samenwerkingsprogramma's met de Russische Federatie

2.0 Inleiding

Zoals eerder vermeld stond de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking in 2002 vooral in het teken van de afronding van de lopende programma's, de evaluatie door mw. M. Canning en mw. S. Leigh-Doyle en de voorbereiding van de samenwerking in de komende jaren.

Ten behoeve van de evaluatie was aan de Nederlandse projectleiders gevraagd, in overleg met hun Russische counterpart(s), een zelf-evaluatierapport op te stellen. Deze rapporten werden gebundeld in een CROSS publicatie en dienden als input voor de evaluatiesessies die op 10-12 juni 2002 in Den Haag in aanwezigheid van de evaluatoren werden gehouden. In augustus werd het evaluatierapport aangeboden.

De toenmalige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Hermans, bracht op 5-7 juni 2002 een bezoek aan Moskou, waar hij op 7 juni met zijn Russische ambtgenoot van Onderwijs Filippov, overleg voerde. De ministers spraken de intentie uit na 2002 door te gaan met de samenwerking en met het oog daarop in het najaar een Nederlands-Russische Ronde Tafel Conferentie van onderwijsexperts te laten organiseren. Verder werd door de Nederlandse minister een tweetal pilotprojecten aangeboden op het terrein van ICT in het beroepsonderwijs en beleid op het gebied van het beroepsonderwijs.

Het initiatief tot de Ronde Tafel werd door de nieuwe minister mw. van der Hoeven van harte ondersteund en op 11 oktober vond de conferentie in St. Petersburg plaats. Belangrijke inputs in de conferentie waren het *Moderniseringsplan* van de Russische regering voor het Russische onderwijs voor de periode tot 2010 en de aanbevelingen van de evaluatoren.

In de Nederlandse delegatie waren naast vertegenwoordigers van het Ministerie van OCenW ook experts uit de sfeer van de VSNU, HBO-Raad en BVE-Raad, alsmede uit de sector van het algemeen vormend onderwijs opgenomen. De conclusies van de conferentie vormden de basis voor de prioritering in een nieuw aan te gaan Memorandum voor Nederlands-Russische onderwijssamenwerking.

2.1 Ecodrome

Doelstelling

De doelstelling van het project is tweeledig. Enerzijds het adviseren van de Russische autoriteiten en deskundigen bij de ontwikkeling en de vestiging van een ECODROME in Moskou, ten behoeve van een modern vormgegeven educatieve presentatie van actuele ecologische problemen in Rusland. Anderzijds het ontwikkelen van daarvoor benodigde interactieve software in samenwerking met de daarvoor aangewezen Russische educatieve instelling. De doelgroepen zijn, naast het brede, in ecologie geïnteresseerde Russische publiek, de deelnemers aan primair en voortgezet onderwijs en hun docenten.

Projectleiding

Aan Russische zijde:

E. Nozhin

Lomonosov Staatsuniversiteit, Moskou.

Aan Nederlandse zijde:

J. Mulder

Stichting Ecodocet;

J. van Dijk

Stichting Ecodocet.

In 2002 is aan Russische zijde het Moscow Children Center als centrale educatieve instelling en als uitvoeringslocatie vervangen door het Sokolniki Park. Dit park heeft eveneens een recreatieve en educatieve functie met daarbij passende faciliteiten voor zowel kinderen als volwassenen. De uitwerking en implementatie van het project is aan Russische zijde overgenomen door de leden van het consortium van staatsmusea en nationale parken die bij het project zijn betrokken.

Activiteiten

De wijziging in de samenwerkingsstructuur heeft in 2002 geleid tot vertraging in de communicatie met de Russische samenwerkingspartners. Deze vertraging heeft echter de verdere ontwikkeling van de interactieve software niet in de weg gestaan. Het completeren van de educatieve software met digitaal fotomateriaal van de collecties en presentaties van de deelnemende instellingen zal begin 2003 kunnen plaatsvinden. De installatie daarvan op de meegeleverde hardware en de implementatie van de programma's zijn inmiddels eveneens voorbereid. De inhoud van de software sluit goed aan op de programma's die door de Russische onderwijsinstellingen worden gebruikt op het terrein van de natuur- en milieueducatie.

Resultaten

De advisering van de Russische autoriteiten en deskundigen werd in 2001 afgerond. Begin 2003 zal vermoedelijk nog een beroep op Ecodocet worden gedaan voor bijstelling van de verstrekte adviezen als gevolg van de wijziging van de uitvoeringslocatie. Na de try-out en eventuele bijstelling van het geïmplementeerde programma beschikt Moskou over een educatieve voorziening die, qua opzet en na geringe aanpassingen in elke grote stad binnen de Russische Federatie kan worden gebruikt. Een voorziening die niet alleen de samenwerking tussen de musea, de nationale parken en de onderwijsinstellingen ten goede komt maar ook voor de ontwikkeling van de toeristische infrastructuur van betekenis kan zijn.

2.2 Innovaties in lerarenopleidingen II

Doelstellingen

Het project kent twee doelstellingen. Lerarenopleiders worden opgeleid tot trainers in het begeleiden van reflectief leren en de schoolstages van de studenten worden verbeterd in overeenstemming met het reflectief-leren-principe.

Projectleiding

Aan de Nederlandse zijde:

A.J. Frik
Faculteit Educatie, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (projectleider);

Verder werd aan het project deelgenomen door de medewerkers van de lerarenopleidingen uit Amsterdam, Nijmegen en Utrecht (IVLOS).

Aan Russische zijde:

V. Terekov
Staats Pedagogische Universiteit (MSPU),
Moskou;
Mw. E. Solovova
Staats Pedagogische Universiteit (MSPU),
Moskou;
Mw. A. Trjapitsina
Herzen Staats Pedagogische Universiteit
(HSPU), St. Petersburg;
Mw. I. Botchkareva
Herzen Staats Pedagogische Universiteit
(HSPU), St. Petersburg.

Bij de uitvoering van het project zijn verder een tweehonderdtal leden van de beide Russische universiteiten betrokken geweest (studenten, opleiders, mentoren uit het onderwijs en projectleden).

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaats gevonden:

- de laatste monitoring in St. Petersburg (maart);
- rapportage door enkele Russische projectleden over dit project tijdens de VELON conferentie in Nederland (maart);
- eindconferenties op beide universiteiten (mei).

Resultaten

De resultaten van het project 2000-2002 zijn vastgelegd in het eindverslag *Final Report Cross Project 2000-2002 Dutch and Russian Teacher Training. Innovation in Teacher Training II:*

Improvement of School Practice, uitgegeven te Nijmegen door de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, juni 2002. Verder zijn bij dit verslag, als bijlagen, de meest relevante producten gebundeld (projectplannen per universiteit, didactische uitwerkingen, trainingsdoelen en werkwijzen, evaluatieoverzichten).

In november 2002 is een uitgebreide publicatie in het Russisch verschenen waarin projectleiders en andere deelnemers uit St. Petersburg en Moskou hun ervaringen met het gehele project 1998-2002 vastleggen. Deze publicatie *Innovaties in lerarenopleidingen* bestaat uit 26 artikelen van de hand van een vijftiental verschillende auteurs.

2.3 Internationaal Instituut voor Onderwijsinnovatie aan de Herzen Staats Pedagogische Universiteit (HSPU), St. Petersburg

De Russische Federatie en Nederland hebben samen het centrum opgericht. Oostenrijk volgde als partner in september 1995. Sinds 1 januari 1998 zijn ook het Verenigd Koninkrijk en Vlaanderen volwaardige partners.

Het centrum wordt bestuurd door een Governing Board met de volgende leden:

G.A. Bordovsky	Rector van de HSPU;
Th.J. Siskens	Nederland;
K. Wagner	Oostenrijk;
Mw. E. Lenskaya	Verenigd Koninkrijk;
Mw. J. Palojärvi	Finland;
V. Bolotov	Russische Federatie.

Directeur van het centrum is mw. N. Gorokhovatskaya.
A.W. van der Meer coördineert de Nederlandse activiteiten.

Doelstellingen van het instituut

- Het opbouwen, in internationaal verband, van een reservoir aan kennis over onderwijsvernieuwingen;
- Het consolideren en dissemineren van de resultaten c.q. producten van de internationale samenwerkingsprogramma's op het terrein van onderwijsvernieuwing tussen de Russische Federatie en landen in West Europa naar het Russische onderwijssysteem; als forum optreden voor kruisbestuiving tussen Russische en West-Europese experts op het gebied van onderwijsvernieuwing tot wederzijds voordeel;
- Het ontwikkelen van experimenteel lesmateriaal ten behoeve van innovaties in de schoolvakken.

Activiteiten

Kernseminars op het IIEI

- ICT op plattelandsscholen, Nederland (november);
- Motivatie op het terrein van de natuurwetenschappen, Nederland en Oostenrijk (november);
- Sleutelcompetenties in het onderwijs, Verenigd Koninkrijk (november);

- Regionaal onderwijsmanagement, Finland (december).

Activiteiten gericht op ontwikkelen van leermateriaal

- Motivatie op het terrein van de natuurwetenschappen, Nederland en Oostenrijk (mei, oktober);
- Civics education, Oostenrijk (maart, december).

Follow-up seminars in de regio's

- Sociaal-emotionele ontwikkeling van kleuters (Sochi), Nederland (september).

Workshops en conferenties

- donorconferentie, Federale Ministerie van Onderwijs (april);
- ronde tafelconferentie op het gebied van de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking, St. Petersburg (oktober).

Resultaten en producten

Alle activiteiten werden goed bezocht door de doelgroepen: docenten, opleiders, bestuurders en docenten werkzaam in nascholing. De publicaties van de kernseminars zijn in duizendvoud verspreid in de regio's.

Conform de "mission statement" van het centrum werden in 2002 opnieuw een aantal ontwikkelactiviteiten uitgevoerd voor de projecten Civic education en Motivatie op het terrein van de natuurwetenschappen.

2.4 Onderwijs in multiculturele regio's als een instrument voor het versterken van de cohesie

Doelstellingen

Het algemene doel van het project is om via het onderwijs een bijdrage te leveren aan de sociale cohesie in de regio Krasnodar. Aan deze doelstelling wordt gewerkt door de ontwikkeling van drie concrete instrumenten:

- een monitor voor sociaal beleid;
- een aanpak voor taalbeleid op scholen, waarbij recht wordt gedaan aan de culturele diversiteit van de leerlingen;
- een beschrijving van een didactiek voor naschoolse activiteiten en een beschrijving van het gewenste profiel van een "social teacher" op school.

Projectleiders

Aan Nederlandse zijde:

K. Broekhof	Sardes, Utrecht;
F. Teunissen	Sardes, Utrecht;
A.W. van der Meer	SLO, Enschede.

Aan Russische zijde:

Mw. I. Badayan	Departement van het Onderwijs Sochi (SED);
Mw. N. Agakhayan	Departement van het Onderwijs Sochi (SED).

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaats gevonden:

- overleg met scholen over definitieve versies van de drie instrumenten voor sociaal beleid, taalbeleid op school en naschoolse activiteiten;
- het opstellen van de definitieve versies van instrumenten (in Nederland);
- het vormgeven en drukken van de instrumenten (in Rusland);
- de presentatie van de instrumenten via een plenaire bijeenkomst en workshops tijdens het jaarlijkse pedagogische Festival in Sochi (september).

Producten en resultaten

Het project heeft de volgende producten opgeleverd:

- definitieve versies van drie instrumenten, gebundeld door de partners aan Russische zijde in een beknopte publicatie;
- Nederlands/Engelse versie van de instrumenten (digitaal), voor referentie en eventueel gebruik in Nederland.

2.5 Motivatie voor de exacte vakken (MISE)

Doelstellingen

De doelstellingen van het project zijn:

- het verhogen van de motivatie van leerlingen in het voortgezet onderwijs voor exacte vakken door het ontwikkelen en toepassen van activerende werkvormen (de aanpak is “bottom up”, waarbij de situatie in de klas uitgangspunt is en de universiteiten ondersteuning bieden);
- het maken van een beschrijving van “good practice” met het oog op de presentatie daarvan door middel van een CD-ROM, geschikt voor lerarenopleidingen en nascholing van docenten in de deelnemende landen.

Projectleiding

Het project wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het Internationaal Instituut voor Onderwijsinnovatie (IIEI) aan de Herzen Staats Pedagogische Universiteit (HSPU) te St. Petersburg.

Aan Russische zijde:

Y. Gorokhovatsky
V. Solomin

HSPU, St. Petersburg, projectcoördinator;
vice-rector HSPU.

Aan Nederlandse zijde:

W. Bustraan

Amstel Instituut, Universiteit van Amsterdam.

Aan Oostenrijkse zijde:

Mw. H. Stadler

Universiteit van Wenen.

Naast hoofdverantwoordelijken wordt het project uitgevoerd door zes scholen (tien docenten) in twee regio's (in elke regio twee subprojecten) en ondersteund door de didactici van HSPU te St. Petersburg (mw. I. Khoudiakova en P. Gorbunov), respectievelijk Yaroslavl Staats Pedagogische Universiteit, Yaroslavl (mw. I. Irodova en E. Smirnov).

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaats gevonden:

- de presentatie van het materiaal, bestaande uit video-opnames en per deelproject verschenen publicaties tijdens drie seminars;
- het voorbereiden van het materiaal voor gemeenschappelijke publicatie;
- een studiereis naar Amsterdam, waar de CD-ROM werd gemaakt;
- de presentatie van het eind product tijdens een disseminatieconferentie in november in St. Petersburg aan leraren en lerarenopleiders.

Producten en resultaten

De resultaten van het project zijn:

- een Russischtalige eindpublicatie (met doelstellingen, artikelen subprojecten, artikelen over didactische uitgangspunten, resultaten onderzoek), IIEI St. Petersburg;
- een tweetalige (Russisch en Engels) CD-ROM, inclusief de Engelstalige eindpublicatie MISE.

2.6 Informatie en communicatietechnologie voor docenten op plattelandsscholen

Inleiding

In het project worden de mogelijkheden verkend om docenten op plattelandsscholen met behulp van informatie en communicatietechnologie (ICT) te ondersteunen bij hun professionele ontwikkeling. Er vindt een pilot project plaats gericht op natuurkundedocenten. De docenten worden via een webomgeving en innovatieve materialen ondersteund bij de integratie van ICT in het natuurkundeonderwijs.

Doelstellingen

De doelstellingen van het project zijn:

- het gezamenlijk onderzoeken en implementeren van de mogelijkheden van het *World Wide Web* voor nascholing van (plattelands)docenten;
- het ontwikkelen en beschikbaar maken (via het Web) van lesmaterialen over het gebruik van ICT in natuurkundeonderwijs;
- het opbouwen van kennis en vaardigheden van plattelandsdocenten met betrekking tot het gebruik van ICT in hun onderwijs.

Projectleiding en samenwerkingspartners

Aan Russische zijde:

Y. Gorokhovatsky	Faculteit Natuurkunde, HSPU, St. Petersburg (projectleider);
Mw. N. Pourycheva	Faculteit Methodologie Natuurkunde-onderwijs, MSPU, Moskou;
A. Skuratov	Ministerie van Onderwijs, Staats Instituut voor Technologische Informatie en Telecommunicatie "Informika";
N. Haplanov	Ministerie van Onderwijs, Staats Instituut voor Technologische informatie en Telecommunicatie "Informika";
V. Yakovlev	Ministerie van Onderwijs, Tsjuvasië;
S. Shukin	Departement van Onderwijs, Jaroslavl Oblast.

Aan het project werd deelgenomen door vier scholen voor voortgezet onderwijs in de Republiek Tsjuvasië en vier scholen voor voortgezet onderwijs in Jaroslavl Oblast.

Aan Nederlandse zijde:

Mw. J. Voogt	Faculteit Toegepaste Onderwijskunde, Universiteit Twente (projectleider);
--------------	---

R. Almekinders	Faculteit Toegepaste Onderwijskunde, Universiteit Twente;
W. Bustraan	Educatieve Faculteit Amsterdam (EFA) en het AMSTEL Instituut, Amsterdam;
A.W. van der Meer	SLO, Enschede.

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaats gevonden:

- uitbreiding van de website met “upload” faciliteit voor lesmateriaal (januari);
- ontwikkeling en implementatie van ICT-rijk lesmateriaal door docenten van de plattelandsscholen (januari - mei);
- uitwisseling van lesmateriaal en ervaringen via de website (februari - mei);
- observatie van lessen bij docenten en gesprekken met functionarissen van de regionale departementen van onderwijs over de impact (april);
- voorbereiding van de eindpublicatie (september - december);
- disseminatieconferentie voor ongeveer 100 deelnemers in samenwerking met het IIIEL, St. Petersburg.

Producten en resultaten

De resultaten van het project zijn:

- een website ter ondersteuning van nascholing van docenten (<http://db.informika.ru/id/>);
- voorbeeldlesmateriaal over ICT in het natuurkundeonderwijs;
- eindpublicatie in het Engels en in het Russisch (verschijnt begin 2003);
- CD-ROM met de in het kader van het project ontwikkelde materialen;
- nascholingsactiviteiten in de twee betrokken regio's gericht op de integratie van ICT in het onderwijs (met behulp van de docenten van het project);
- ontwikkeling van soortgelijke websites voor andere contexten (Nederland en Tanzania).

2.7 Zelfverwondend gedrag bij doofblinde kinderen

Projectleiding

Aan Russische zijde:

Mw. G. Epifanova	Kindertehuis voor dove en doofblinde kinderen, Sergiëv Posad.
------------------	--

Aan Nederlandse zijde:

J. van Dijk	Doveninstituut, St. Michielsgestel;
A.W. van der Meer	SLO, Enschede.

Doelstelling

De doelstelling van het project is de begeleiders en opvoeders van doofblinde kinderen inzicht bij te brengen in het ontstaan van zelfverwondend gedrag, hen te leren het gedrag te analyseren en kennis te verwerven voor het kiezen van effectieve interventiestrategieën.

Activiteiten

In 2002 werden op basis van een fact-finding missie twee workshops georganiseerd in Sergiëv Posad, waarbij ongeveer 25 verzorgers en pedagogen een eerste training hebben ontvangen om het probleemgedrag te analyseren en te behandelen. De training werd geconcentreerd rondom de analyse van:

- digitale filmopnames van zelfverwondend gedrag bij zes kinderen uit het tehuis;
- de methodische instrumenten die gehanteerd moeten worden ten behoeve van het opzetten van de therapie, in het bijzonder de uitvoering van zogenaamde “base-line studies”;
- interventieprogramma’s en het leren onderkennen van “discriminerende variabelen” in het gefilmde gedrag van de kinderen;
- de theoretische achtergronden die ten grondslag liggen aan de op te zetten en uit te voeren therapie.

Resultaten

Na afloop van de tweede workshop in oktober werden de resultaten geëvalueerd met als belangrijkste conclusie dat de therapeutische benadering door betrokkenen wordt begrepen en kan worden toegepast, zij het met adviezen die per e-mail worden geleverd door de Nederlandse expert J. van Dijk.

2.8 Vergelijkende geschiedwetenschap

Doelstellingen

Doel van het project is om Russische historici de gelegenheid te geven kennis te maken met nieuwe methoden en theorieën op het gebied van de vergelijkende geschiedenis. Het project richt zich vooral op universitaire historici, maar met de nadrukkelijke bedoeling dat zij de verworven kennis niet alleen gebruiken in hun eigen onderwijs maar ook toepassing daarvan op andere onderwijssectoren stimuleren. Met dat doel worden Russische historici in de gelegenheid gesteld naar Nederland te komen. Verder verzorgen Nederlandse historici een aantal seminars in Moskou en St. Petersburg. Tenslotte worden Russische vertalingen gemaakt van relevante literatuur die voor een deel voor dit project wordt geschreven.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

R.T. Griffiths

Opleiding Geschiedenis, Universiteit Leiden.

Aan Russische zijde:

Mw. N. Selounskaja

Faculteit Geschiedenis, Staatsuniversiteit
Moskou (MGU).

Activiteiten

Een aantal docenten van Russische universiteiten is in Nederland geweest voor een werkbezoek. V. Sergeev van de MGIMO Universiteit (voormalige Moskouse Staats Instituut voor Buitenlandse Betrekkingen) is tweemaal in Nederland geweest om te werken aan het samen met R.T. Griffiths te schrijven boek waarin een vergelijking wordt gemaakt tussen West-Europa na de Tweede Wereldoorlog en Rusland na de val van het communisme. Bij zijn laatste bezoek in december is dit werk voltooid. Het boek zal vanaf september 2003 beschikbaar zijn voor onderwijs aan Russische universiteiten.

Mw. T. Poljakova en mw. O. Burjak zijn in Leiden geweest om materiaal te verzamelen voor cursussen over de geschiedenis van de betrekkingen tussen Europa en Rusland.

Mw. T. Poliakova deed in mei onderzoek naar de energiepolitiek, mw. O. Burjak werkte in september en oktober aan de geschiedenis van vooral de Duits-Russische betrekkingen.

Y. Filippov bezocht Leiden in oktober in verband met de voorbereiding van een collegereeks over de Russische Duma in het begin van de twintigste eeuw in vergelijking met West - Europese parlementen. In november was mw. N. Pecherskaya van de Universiteit van St. Petersburg in Leiden, waar zij gewerkt heeft aan de voorbereiding van een collegereeks over de geschiedenis van de relatie tussen de Sovjet Unie (Rusland) en de Europese Unie.

In oktober zijn R.T. Griffiths en C. Quispel naar Moskou geweest voor het bijwonen van het internationale congres *Rethinking modernity*. Tijdens het congres vonden ook gesprekken plaats met V. Sergeev en mw. N. Selounskaja over de toekomst van het project en werden er belangrijke nieuwe contacten gelegd met vertegenwoordigers van Russische universiteiten.

2.9 Het Witsenproject

Doelstelling

De doelstelling van het project is een wetenschappelijke heruitgave, door een Nederlands en twee Russische teams van wetenschappers, van *Noord- en Oost-Tartarije (1705)*, Nicolaas Witsen's omvangrijke studie over de Noordelijke gebieden van Rusland en Azië. De bedoeling is dat hiervan een Nederlandse en een Russische editie zal verschijnen.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

B. Naarden

Algemeen projectleider, Oost-Europa Instituut,
Universiteit van Amsterdam.

Aan Russische zijde:

Mw. N.P. Kopaneva

Leider Russische onderzoeksteams, Russische
Academie van Wetenschappen, St. Petersburg;

N.M. Rogozjin

Instituut voor Russische Geschiedenis, Russische
Academie van Wetenschappen, Moskou.

Activiteiten

Met door Bureau CROSS en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) beschikbaar gestelde middelen werd in 2002 gewerkt aan de indexen. Er zal zowel voor de Nederlandse als Russische editie een uitvoerige index gemaakt worden van bronnen, personen, geografische namen, etnologische namen en overige zaken. Het Nederlandse team legde zich toe op de Nederlandse en Westerse gegevens. De Russische teams op zaken en personen die betrekking hebben op het voormalige gebied van de Sovjet Unie.

Resultaten

Dankzij een in 1991 aan hem door NWO verleende subsidie heeft W. Lucassen zijn onderzoek naar de Georgische woordenlijst kunnen afronden. De resultaten hiervan zullen worden gepubliceerd in een wetenschappelijk tijdschrift en later in beknopte vorm ook in de Russische en Nederlandse editie van *Noord- en Oost-Tartarije*. De eerste resultaten van het werk aan Nederlandse en Russische zijde betreffende de indexen zijn binnengekomen. Er is nu een compleet overzicht beschikbaar van alle personen en zaken die in de indexen dienen te worden opgenomen.

2.10 Beroepsonderwijs en training in de Noord-West regio van de Russische Federatie gecoördineerd door de European Training Foundation (fase III)

2.10.0 Inleiding

Het project startte in juni 1996 en werd in twee fasen uitgevoerd (1996-1998 en 1999-2001). In 2002 brak de fase van consolidatie en disseminatie aan. Deze fase zal lopen tot medio 2003. Het project startte in eerste instantie sectoraal: transport (Nederland, Vlaanderen), toerisme (Nederland, Vlaanderen), telecommunicatie (aanvankelijk Duitsland, overgenomen door Finland), houtbewerking (Finland), waarbij de aandacht vooral uitging naar de modernisering van de curricula in het

secundaire beroepsonderwijs en naar de ontwikkeling van onderneming-onderwijsrelaties (sociaal partnerschap) in de N.W. regio van Rusland. Daarnaast werden al heel snel horizontale activiteiten ontwikkeld: projectmanagement, talen, arbeidsmarktanalyse. Voorts werd door Oostenrijk en Nederland een project Training firms uitgevoerd. Later sloot ook Zweden zich aan met activiteiten op het terrein van het volwassenenonderwijs. Onlangs is ook Frankrijk zich in het project gaan manifesteren (VET management). Aan Westerse kant voert de European Training Foundation de coördinatie, aan Russische kant de North-West Agency of International Projects. Aan Russische kant waren in eerste aanleg betrokken de volgende regio's: Stad St. Petersburg, Leningrad Oblast, Novgorod, Karelië, Pskov en Moermansk.

De disseminatie is gericht op de volgscholen in de al deelnemende regio's en in twee nieuwe regio's, te weten Smolensk en Kaliningrad.

Voor de consolidatie, met het oog op verdere disseminatie, werden thematische werkgroepen ingesteld:

1. School management	Finland
2. Continuing Vocational Training	Zweden
3. Labour Market Assessment and Social Partnership in VET	Nederland, Vlaanderen
4. Curriculum development and teaching aids	Nederland, Vlaanderen
5. VET management at the regional level	ETF, Frankrijk
6. Teacher training	Finland, Oostenrijk

Daarnaast hebben Oostenrijk en Nederland een consolidatiefase van het Training firms project in uitvoering genomen.

In 2002 kwam het Steering Committee van het project tweemaal bijeen: op 15 februari in Veliky Novgorod en op 4 oktober in St. Petersburg. Nederland wordt in het Steering Committee vertegenwoordigd door Th.J. Siskens.

2.10.1 Sector transport en logistiek

Deze fase van het project is gericht op de consolidatie van de in fase I en II behaalde resultaten en de disseminatie daarvan naar andere regio's (St. Petersburg, Leningrad regio, Pskov, Karelië, Moermansk, Smolensk, Kaliningrad en Novgorod).

Doelstellingen

De doelstellingen van het project zijn:

- het opleiden van een team van disseminatoren op het gebied van arbeidsmarktanalyse;
- het implementeren van de arbeidsmarktbehoeften in de curricula en het creëren van een meer flexibele onderwijs- en leeromgeving;
- het versterken van de betrokkenheid van het bedrijfsleven op zowel school- als regionaal niveau;
- het ontwikkelen van de marktgerichte managementvaardigheden bij de leidinggevenden op regionaal en schoolniveau.

Projectleiding

Nederland was in deze fase verantwoordelijk voor twee thematische werkgroepen: *arbeidsmarkt analyse* en *leerplanontwikkeling* en heeft samengewerkt met de experts uit de regio's Pskov en Smolensk.

Aan Nederlandse zijde:

J.J.M.T. Scheeren
A.W. van der Meer

Gilde Opleidingen, Roermond;
SLO, Enschede.

Aan Russische zijde:

Mw. G. Borisova
S. Ivanov

North-West Agency of International Projects;
Regionaal Observatorium voor de
Noordwestelijke regio, St. Petersburg;
Baltysky College, St. Petersburg.

Mw. I. Lapina

Activiteiten

De volgende activiteiten hebben in 2002 plaatsgevonden:

- deelname aan drie thematische programmaleidersbijeenkomsten;
- een fact-finding missie naar Smolensk;
- bijdrage aan de kick-off conferenties te Pskov en Smolensk;
- seminar Arbeidsmarktanalyse te St. Petersburg voor 24 vertegenwoordigers uit alle betrokken regio's (april);
- workshop Onderwijsmanagement in het beroepsonderwijs te St. Petersburg voor 20 vertegenwoordigers uit alle deelnemende regio's (juni);
- workshop over het moduleren in het beroepsonderwijs te St. Petersburg voor 20 vertegenwoordigers uit alle deelnemende regio's (juni);
- workshop Vervoer gevaarlijke stoffen over zee en in de binnenvaart te St. Petersburg voor zes deelnemers (juni);
- studiebezoek aan Gilde Opleidingen van zes projectdeelnemers (september);
- workshop over de school- en teamgebonden leerplanontwikkeling met het accent op interactieve didactiek te Pskov voor 24 deelnemers (november).

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- een opgeleide groep disseminatoren die binnen en buiten hun regio's een belangrijke rol gaan vervullen ten behoeve van de realisatie van de projectdoelstelling;
- een Russischtalige publicatie waarin beschreven staat hoe de arbeidsmarktanalyse stapsgewijs verricht kan worden;
- een handleiding over het thema *Leerplanontwikkeling* waarin uiteengezet wordt hoe een op de arbeidsmarkt georiënteerd leerplan ontwikkeld kan worden.

2.10.2 Sector toerisme en hospitality

Doelstellingen

Deze fase van het project was gericht op de consolidatie van de in fase I en II behaalde resultaten en de disseminatie daarvan naar andere regio's (m.n. St. Petersburg, Leningrad regio, Pskov, Karelië, Moermansk, Smolensk, Kaliningrad en Novgorod).

In dit project wordt samengewerkt met België.

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

E. Wage Stichting NHTV International Services, Breda.

Aan Russische zijde:

Mw. E. Vasina Adjunct-directeur, Petrovsky College,
St. Petersburg.

Aan Belgische zijde:

E. Collette Hotelschool Hasselt, België.

Als pilotscholen namen deel: Petrovsky College te St. Petersburg, St. Petersburg Tourism Lyceum of Restaurant and Hotel Service en Vocational Lyceum nr.30 te Vyborg. Verder werd deelgenomen door zes partnerscholen uit St. Petersburg, Petrozavodsk, Valdai, Kingisepp en Novgorod en de TACIS-Bistro-projectscholen uit Kaliningrad en Smolensk.

Activiteiten

De volgende activiteiten hebben in 2002 plaatsgevonden:

- projectbijeenkomst in Novgorod waarbij werkafspraken werden gemaakt met de pilotscholen (februari);
- bezoek aan St. Petersburg waarbij samen met vertegenwoordigers van de pilotscholen afspraken werden gemaakt met internationale hotelketens voor het realiseren van stageplaatsen en eventuele onderzoeksopdrachten (september);
- uitwisseling van leermiddelen en inventarisatie van nog aan te leveren lesbenodigdheden;
- voorbereiding voor een in 2003 te houden seminar in Petrozavodsk over *sustainable tourism*.

Resultaten

Als gevolg van het project hebben de vakken toerisme en hospitality aanzienlijk meer inhoud gekregen bij de deelnemende onderwijsinstututen dan aan het begin van het project het geval was.

2.11 Training firms in St. Petersburg

Dit project is een vervolg op een TACIS-PCP project *VET Curriculum Reform and Training for Market Economy, Establishing of Training Firms in the St. Petersburg region*, in het kader waarvan St. Petersburg een netwerk van vijftien training firms in tien pilotscholen in St. Petersburg (zes scholen uit het algemeen voortgezet onderwijs en vier scholen uit het beroepsonderwijs) en een central office, gevestigd in de University for Economics and Finance in St. Petersburg, heeft opgezet. Het follow-up project is gestart in september 2001 en afgesloten in oktober 2002.

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

L. van den Broek
Mw. M. Boering

SLO/Educaplan, Enschede (projectleider);
Simnet.

Aan Russische zijde:

Mw. G. Borisova

Directeur North-West Agency of International
Projects, St. Petersburg (projectleider);

Mw. E. Ivanova

Universiteit voor Economie en Financiën,
St. Petersburg.

Aan Oostenrijkse zijde:

J. Lindner
J. Treytel
M. Pötsch

KulturKontakt/ACT, Wenen (projectleider);
ACT;
ACT.

Doelstellingen

De doelstellingen van het project zijn:

- de verdere ontwikkeling en versterking van het Central Office (belangrijke aspecten zijn het schrijven van een business plan en het ontwikkelen van een website);
- het versterken van de opzet en uitvoering van de training firms in de huidige scholen door het trainen van huidige en nieuwe docenten;
- het scheppen van condities voor het uitbreiden van het netwerk van training firms door het trainen van Russische trainers.

Activiteiten

De volgende activiteiten vonden in 2002 plaats:

- workshops voor de docenten van training firms, alsmede de Russische trainers, die de trainingsactiviteiten van de Westerse experts zullen overnemen (januari, maart, juni en oktober);
- de aanvraag van een geaffilieerd lidmaatschap van Europeanen waardoor het Central Office alle informatie met betrekking tot internationale ontwikkelingen zou krijgen (bij Europeanen zijn central offices uit bijna alle Europese landen, alsmede uit landen in Noord- en Zuid- Amerika, Azië en Australië aangesloten).

Resultaten en producten

De resultaten en producten van het project zijn:

- de versterking van de positie van het Central Office in de Universiteit voor Economie en Financiën (de rector van de universiteit heeft de officiële status van het Central Office in het netwerk van training firms bekrachtigd waardoor de directeur van het Central Office de opdracht krijgt een nieuw curriculum te ontwikkelen voor middelbare scholen en post graduate scholen voor het training-firms-concept op pre-universitair niveau;
- de verbetering van de organisatie van het Central Office waardoor het netwerk beter kan worden gecoördineerd;
- het opstellen van een business plan voor het Central Office met doelstellingen voor de komende drie jaar;
- het verlenen van het geaffilieerde lidmaatschap door Europeanen voor de duur van drie jaar aan de Universiteit voor Economie en Financiën;
- het uitbreiden van het netwerk tot 45 training firms in scholen in Pskov, Kaliningrad, Staraja Ladoga, Tichvin en St. Petersburg;
- het contract, getekend door het Central Office met een school voor beroepsonderwijs met drieduizend leerlingen uit Ufa (Oeral) om in 2003 te starten met training firms;
- de opleiding van een groep Russische trainers om nieuwe leerkrachten te scholen als docent training firms;
- de ontwikkeling, door Russische experts, van promotiemateriaal bestaande uit flyers en multimediale presentaties.

2.12 Relatie tussen het algemeen vormend en beroepsonderwijs en hun relatie met de arbeidsmarkt

Doelstellingen

Doelstellingen van het programma zijn het uitwisselen van ervaringen en het tot stand brengen van vernieuwingen in vormen van onderwijs die zowel een algemeen vormende als een beroepsgerichte component bevatten. De relatie met de arbeidsmarkt is daarbij een richtinggevend element.

Projectleiding en deelnemers

Aan Russische zijde:

Mw. L. Vasilieva

Departement van het Onderwijs Pskov Oblast
(projectleider);

Verder werd aan het project deelgenomen door vijf pilotscholen uit de Pskov Oblast.

Aan Nederlandse zijde:

R.J. Schurink

Stedelijk Lyceum Enschede (projectleider);

A.W. van der Meer

SLO, Enschede.

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaatsgevonden:

- verdere ontwikkeling van de lessen in autotechniek, elektrotechniek, kantoorpraktijk, verzorging en keuzebegeleiding door leraren van de pilot- en volgscholen in Pskov;
- overleg tussen de Nederlandse projectleiders van *Onderwijsmanagement, VET Reforms in N.W. Russia* (sector transport en logistiek) en *Relatie tussen het algemeen vormend en beroepsonderwijs* met als doel de samenhang tussen de verworvenheden en ontwikkelingen van deze drie projecten in de Russische context duidelijk te maken;
- disseminatieconferenties in de Pskov Oblast onder leiding van de leraren van de pilotscholen;
- monitoring door de Nederlandse projectleiding op de pilotscholen, gekoppeld aan besprekingen op het Onderwijsdepartement te Pskov, over de wenselijkheid synergie te bewerkstelligen tussen de eerder genoemde drie projecten die zich in N.W. Rusland in het beroepsonderwijs afspelen (februari - maart);
- voorbereiding van de derde projectpublicatie;
- slotconferentie in Pskov op 23 mei met 120 deelnemers (leraren van pilot- en volgscholen, leraren van ongeveer 40 andere scholen uit de Pskov Oblast, vertegenwoordigers van de lerarenopleiding en het nascholingsinstituut te Pskov, een delegatie uit Novgorod van het project *Onderwijsmanagement* en een aantal werkgevers uit Pskov);
- workshops tijdens de conferentie, gegeven door leraren uit Enschede en de Pskov Oblast over alle zeven leergebieden die bij het project betrokken waren.

Producten en resultaten

De resultaten van het project zijn:

- de derde projectpublicatie *Voorbereidend beroepsonderwijs en keuzebegeleiding op scholen* (ISBN 5-7522-0198-5);
- een disseminatietraject gericht op de afstemming van verschillende niveaus van beroepsonderwijs (vmbo en mbo) op elkaar en op het bedrijfsleven, inclusief de noodzakelijke managementtraining.

2.13.1 Competent zijn in ondernemen (pilotproject)

Doelstellingen

Het project en het mogelijke vervolg daarop moeten een antwoord geven op de Russische behoefte kwalitatieve aansluiting te vinden tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het bedrijfsleven heeft behoefte aan mensen die veranderingsprocessen kunnen volgen terwijl het beroepsonderwijs nog ingericht is volgens de planeconomie.

Doel is dan ook beleidsinstrumenten te ontwikkelen voor de aansluiting van het secundaire beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt, waarbij startende ondernemers door middel van een onderwijsprogramma kennis en vaardigheden kunnen ontwikkelen.

Projectleiding en betrokkenen

Aan Nederlandse zijde:

Mw. J. Schel	Albeda College, Rotterdam (projectleider);
G. Velten	ROC Twente Plus, Almelo;
M. Polzin	BVE raad, De Bilt.

De volgende medewerkers van het Albeda College te Rotterdam hebben aan het project deelgenomen: F. Venus, F. Bastemeijer, Mw. T. Martens, J. de Vries, H. van der Vis, P. Siemann, Mw. M. de Vries en Mw. Y. Eijkenaar.

Aan Russische zijde:

Mw. N. Guniavina	Ministerie van Onderwijs Russische Federatie (projectleider);
Mw. E. Shustikova	Pedagogisch College voor Technologie en Design, Moskou;
N. Trusov	College voor Informatica en Recht, Moskou;
V. Jermolajev	Technisch College voor Elektronica en Technologie;
Y. Maksimov	Technisch College voor Elektronica en Technologie.

Activiteiten

In 2002 heeft een delegatie van vijf Nederlandse deelnemers een bezoek aan Moskou gebracht. In oktober is op grond van de bevindingen een actieplan voor het pilot project geschreven met als titel: *Competent zijn in het ondernemen* (kennis en vaardigheden toepassen in een veranderend ondernemersklimaat in Rusland). In november en december is het bezoek van de Russische delegatie in januari 2003 voorbereid.

Resultaten en producten

Naar aanleiding van het verkennende bezoek aan Moskou werd een actieplan voor het pilotproject *Competent zijn in het ondernemen* ontwikkeld.

2.13.2 ICT in beroepsopleidingen (pilotproject)

Doelstelling

Het opstellen van een algemeen en integraal onderwijsprogramma op het gebied van de basisinformatica voor docenten en studenten van Russische scholen voor secundair beroepsonderwijs. Tevens beoogt het project een informatica-uitwisseling op gang te brengen als kennisplatform tussen Russische en Nederlandse studenten via de elektronische snelweg.

Projectleiding en betrokkenen

Aan Nederlandse zijde:

M. Waulthers	ROC Gilde Opleidingen, Roermond (projectleider);
H. Doffegnies	ROC van Amsterdam;
Mw. M. van den Hoogen	ROC Aventus, Apeldoorn (tot december 2002).

Aan Russische zijde:

Mw. N. Jaroshenko	Departement voor Middelbaar Beroepsonderwijs, ministerie van Onderwijs van de Russische Federatie (projectleider);
V. Demin	Optica en Electronica College, Krasnagorsk;
A. Savin	College voor Fijn Metaal en Instrumentenbouw, Moskou (contactpersoon);
S. Korobov	Wiskunde College, Moskou;
Mw. E. Migounova	Wiskunde College, Moskou.

Activiteiten

Van 29 mei tot en met 2 juni bezocht een Nederlandse delegatie Moskou voor een fact-finding missie. Hierbij werd een bezoek gebracht aan het Ministerie van Onderwijs van de Russische Federatie en een drietal instellingen voor secundair beroepsonderwijs, waaronder het Optica en Electronica College te Krasnagorsk, het Fijn Metaal en Instrumenten College te Moskou en het Wiskunde College te Moskou.

Er hebben diverse gesprekken plaatsgevonden om een indruk te krijgen van de ICT-standaarden op de scholen en de behoeftes van de schoolleiding en het Ministerie van Onderwijs. Na afloop van dit bezoek werd een tegenbezoek aan Nederland gepland dat in 2003 zal plaatsvinden.

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- een programma voor integraal ICT-onderwijs voor alle scholen voor secundair beroepsonderwijs;
- een herkenbaar Nederlands klankbord voor Russische ontwikkelingen ten behoeve van ICT in beroepsopleidingen;
- een gedetailleerd activiteitenplan ten behoeve van het pilotproject.

2.14 Management training / Business schools

Doelstellingen en achtergronden

Het studie- en stageprogramma voor Russische managers wordt georganiseerd in het kader van het zogenaamde *President's Programme*. Dit Russische programma is enkele jaren geleden op initiatief van President Jeltsin gelanceerd en houdt in dat jaarlijks ongeveer 5000 jonge Russische managers een opleiding wordt aangeboden, ten einde hen voor te bereiden op hun taken in een marktgerichte samenleving. Van de 5000 kandidaten komt ongeveer de helft in aanmerking voor een vervolgtraject in het buitenland. Nederland behoort tot een tiental landen, dat een dergelijk traject aanbiedt. De Stichting International Human Resources Development VNO-NCW is verantwoordelijk voor het ontwerp en de uitvoering van het Nederlandse studie- en stageprogramma.

Het Nederlandse studie- en stageprogramma voor jonge Russische managers heeft tot doel:

- de ondersteuning van het in Rusland lopende *President's Programme*;
- de ontwikkeling van duurzame en wederzijds vruchtbare relaties tussen Nederland en Rusland;
- het versterken van Russische business schools door deze via het programma in verbinding te brengen met Nederlandse collega-instellingen.

Projectleiding en betrokkenen

Aan Nederlandse zijde:

D. Hauwert

Th.J. Siskens

I.G. Merison

Projectcoördinator, Stichting International Human Resources Development VNO-NCW;
Bureau CROSS;
Clusterleider Buitenlandse Handel en Investerings, DG BEB, ministerie van Economische Zaken.

Aan Russische zijde:

Mw. M. Larionova

Hoofd van het Secretariaat van de Federale Commissie, verantwoordelijk voor de uitvoering van het *President's Programme*.

Activiteiten

De Russische managers werd een studie- en stageprogramma van zes weken aangeboden. Het programma begon met een training- en selectieweek in Rusland zelf, waarbij de training werd verzorgd door een gemengd Nederlands-Russisch team. Tijdens dit theoretische gedeelte werden de deelnemers vertrouwd gemaakt met in Nederland gangbare management- en marketingtechnieken, financieel beheer en personeelsbeleid. Voorts werd aandacht besteed aan sociaal-economische en culturele verschillen tussen Nederland en de Russische Federatie.

Circa vier tot zes weken na de inleidende training in Rusland kwamen de deelnemers naar Nederland voor een aanvullende training van tien dagen met aansluitend een stageperiode van drie weken bij een Nederlandse onderneming. Het programma werd afgerond met enkele dagen feedback en een gezamenlijke evaluatie. Ter afsluiting ontvingen de Russische managers een persoonlijk ontwikkelingsplan dat hen bij terugkeer in Rusland moet helpen de opgedane kennis en vaardigheden zo goed mogelijk in de praktijk te brengen.

Bij de organisatie en invulling van de trainingsweken in Rusland werd samengewerkt met de Business School of the Higher School of Economics te Moskou en de Higher Economic School van de St. Petersburg State University of Economics and Finance. Aan Nederlandse zijde waren docenten van TSM Business School en de Erasmus Universiteit betrokken bij het studiegedeelte in Rusland en Nederland.

De veertig stageplaatsen werden beschikbaar gesteld door in totaal 32 Nederlandse ondernemingen. De deelnemende bedrijven gaven aan dat zij via het programma in korte tijd en tegen geringe kosten veel te weten zijn gekomen over de stand van zaken in Rusland en de ontwikkelingen aldaar in de eigen sector. Een aantal bedrijven heeft inmiddels Russische trainees gerekruteerd voor de eigen activiteiten ter plaatse.

Vertegenwoordigers van de Higher Economic School te St. Petersburg hebben een werkbezoek aan Nederland gebracht, waar zij kennis en ervaringen hebben uitgewisseld met Nederlandse business schools en commerciële trainingsorganisaties met betrekking tot de inhoud en organisatie van het Nederlandse en Russische managementonderwijs.

Resultaten

In het verslagjaar hebben twee groepen van in totaal 49 Russische managers deelgenomen aan de inleidende trainingsweken in Rusland. Van hen doorliepen uiteindelijk 40 het studie- en stageprogramma in Nederland. Het programma werd door de Russische managers positief gewaardeerd.

2.15 Kwaliteitsimpuls voor zelfevaluatie en externe evaluatie van hoger onderwijsinstellingen in de Russische Federatie

Doelstellingen

Hoofddoel van het project was bij te dragen aan de verbetering van de kwaliteitszorg in het Russisch hoger onderwijs door introductie van institutionele zelfevaluatie in het huidige accreditatiestelsel.

Verder was de samenwerking gericht op:

- het vergroten van de professionele expertise van het Nationale Accreditatie Centrum (NAC) met betrekking tot kwaliteitszorg, vooral ten aanzien van benaderingen gericht op kwaliteitsverbetering, met speciale aandacht voor effectiviteit en efficiëntie van kwaliteitszorgsystemen;
- het bieden van een gelegenheid voor continue discussie en voor het zoeken van mogelijkheden om elementen van good practice uit West-Europese landen in het Russische stelsel van kwaliteitsbewaking en accreditatie te incorporeren;
- het geven van de gelegenheid aan de Russische hoger onderwijsinstellingen om actief deel te nemen aan de vormgeving van toekomstige kwaliteitsbewakinginstrumenten, met het oog op het vinden van een goed evenwicht tussen institutionele en nationale belangen en verantwoordelijkheden.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

D.F. Westerheijden

Centrum voor Studies Hoger Onderwijsbeleid,
Universiteit van Twente.

Aan Russische zijde:

V. Navodnov

Nationaal Accreditatie Centrum (NAC).

Activiteiten

De volgende activiteiten hebben plaatsgevonden:

- selectie van de externe evaluatie-teams voor de pilotbezoeken aan TISBI (Tatar Institute for Promotion of Business) en St. Petersburg Elektrotechnische Universiteit (LETI), volgens de oorspronkelijke afspraken in januari-maart;
- bezoek van het internationale evaluatieteam aan TISBI, Kazan in april (de uitkomsten van het bezoek waren gemengd doordat het team niet in staat was te werken volgens de oorspronkelijke richtlijnen en moest deze ter plaatse aanpassen);
- nabespreking van het bezoek met V. Navodnov in juni;

- evaluatiebezoek aan LETI, St. Petersburg (die volgens de planning verliep, al bleven de motivatie en bereidheid van de instelling tot medewerking een punt van discussie, met onvoorziene kosten en vertragingen tot gevolg).

Resultaten

De inzichten uit het project vonden geleidelijk ingang in de richtlijnen en handleidingen geproduceerd door het NAC. Uit dit oogpunt was het project een stimulans en een bron voor ervaringen die werden gebruikt in reeds geïnitieerde, voortdurende wijzigingen in de wijze waarop het Russische kwaliteitsbewakingstelsel wordt opgezet en uitgevoerd.

2.16 Studiefinanciering in Rusland

Achtergrond en doelstelling

In 2002 is het project Studiefinanciering in Rusland afgerond. Dit project, dat een voortzetting was van eerdere projecten op het terrein van studiefinanciering, was vooral gericht op de ontwikkeling van een concreet studiefinancieringsmechanisme. Het betrof een voorstel voor een systeem van staatsstudieleningen voor studenten die collegegelden moeten betalen aan publieke onderwijsinstellingen in het middelbaar beroepsonderwijs en in het hoger onderwijs. Het einddoel van het project was een grondige onderbouwing van het Russische voorstel voor een systeem van staatsstudieleningen voordat dit aan het Russische parlement zal worden overlegd.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

H. Vossensteyn	Centrum voor Studies Hoger Onderwijsbeleid (CHEPS), Universiteit Twente, Enschede;
C. Salerno	Universiteit Twente, Enschede;
Mw. I. Souch	CHEPS ² , Universiteit Twente, Enschede.

Aan Russische zijde:

P. Kondrashov	Ministerie van Onderwijs van de Russische Federatie;
Y. Chebotarevsky	Saratov Staats Universiteit;
I.N. Frolov	Ministerie van Onderwijs van de Russische Federatie;
Y. Zacharov	Kemerovsky Staatsuniversiteit.

² Tot 1 juli 2002 was mw. I.S. Souch gedetacheerd bij CHEPS.

Activiteiten

Na een startbespreking op 28 september 2001 in Moskou en een eerste commentaar op het voorstel voor een systeem van staatsstudieleningen in november 2001 (besproken op 21 november te Enschede) werd in maart 2002 een kritische analyse opgesteld over de levensvatbaarheid van het potentiële systeem van staatsstudieleningen. Voor deze analyse hadden de Russische partners belangrijke informatie in het Engels beschikbaar gesteld. De Nederlandse experts hadden vanuit hun internationale ervaringen op het terrein van studiefinanciering het voorstel kritisch doorgelicht wat betreft vorm, doelstellingen, haalbaarheid, uitvoerbaarheid en potentiële valkuilen. Daarnaast werden enkele internationale voorbeelden van studieleningssystemen en de ervaringen daarmee beschreven, zoals in Australië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Het project werd door de projectleiders in juni 2002 tijdens de evaluatie van het CROSS-programma afgerond.

Producten

- Vossensteyn, H., Salerno C. (2001), *State subsidence in the field of education, a reaction to a proposal for a system of state subsidence for education in the Russian Federation*, Enschede: CHEPS (ook in het Russische verschenen);
- Vossensteyn, H., Salerno C. (2002), *State subsidence in the field of education, A commentary and international reflection to the proposal for a system of state subsidence for education in the Russian Federation*, Enschede: CHEPS (ook in het Russische verschenen);
- Chebotarevsky, Y.V. (2001), *Description of conceptual approach of creation of the system of state subsidence in the field of education*, Moscow: Saratov State Technical University;
- Zacharov Y. (2001), *Student loans in the Kemerovo region*, Kemerovsky State University;
- een aantal Engelse vertalingen van technische en juridische schema's die aan het voorstel van state subsidence ten grondslag liggen.

2.17 Adaptatie van het curriculum van het Moscow State Engineering Institute (MEPhI)

Doelstellingen

Het project had als doelstelling de modernisering van de MEPhI ingenieursopleidingen door middel van de invoering van projectgestuurd onderwijs en de incorporatie van elementen van ondernemerschap in de curricula.

Projectleiding

Aan Russische zijde:

A.B. Hmelinin
A.V. Simakov

Vice-rector, MEPhI;
Hoofd Internationale Betrekkingen, MEPhI.

Aan Nederlandse zijde:

L.C.J. Goedegebuure

Algemeen directeur, Centrum voor Studies
Hoger Onderwijsbeleid (CHEPS), Universiteit
Twente;

Mw. I.S. Souch

CHEPS, Universiteit Twente, (projectleider)³.

Activiteiten en resultaten

Het project werd eind 2001 afgerond. Het eindverslag, inclusief de ontwikkelde materialen, werd in het voorjaar van 2002 opgeleverd.

2.18 Accounting, auditing en financieel management

Doelstellingen

De projectdoelstelling was een bijdrage te leveren aan de implementatie van de nieuwe onderwijsstandaard voor hoger onderwijs op het gebied van accounting, auditing en financieel management, vooral gericht op de specialisaties zoals samengevat in deel 4 van de nieuwe standaard. Aangezien deze implementatie een grote variatie aan organisatorische, professionele en didactische zaken impliceert, was het nodig prioriteiten te stellen. Deze waren:

- prioriteiten ten aanzien van de inhoud van het curriculum, gebaseerd op de nieuwe structuur;
- de ontwikkeling van een gestructureerd leerplan, inclusief de ontwikkeling van studiematerialen (tekstboeken), case studies, opdrachten en examens met betrekking tot de met prioriteit aangemerkte onderwerpen en disciplines;
- train-de-trainer programma's, om Russische collega's in staat te stellen deze cursussen zelf te geven en verder te verspreiden.

Deze doelstellingen werden vertaald in de volgende operationele doelstellingen:

- de definitie en ontwikkeling van een module over accounting, speciaal gericht op de Internationale Accounting Standaarden (IAS);
- de definitie en ontwikkeling van een basismodule over auditing;
- de verspreiding van deze modules door een train-de-trainer programma in drie Russische steden.

³ Mw. I.S. Souch was van 1 januari 2001 tot 1 juli 2002 gedetacheerd bij CHEPS.

Projectleiding en partners

Aan Nederlandse zijde:

T.J. Busstra

Amsterdamse Academie voor Bank & Financiën⁴.

Aan het project werd deelgenomen door de Academie voor Accounting & Economie (Hogeschool Holland) en de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Aan Russische zijde:

V.G. Getman

Finance Academy under the Government of the Russian Federation.

Bovendien heeft het project substantiële ondersteuning gekregen van KPMG Nederland, vooral met betrekking tot de curriculumontwikkeling.

Partners

V.G. Getman was de voorzitter van een Russische werkgroep, bestaande uit zeven vertegenwoordigers van accounting en auditing faculteiten van Russische universiteiten en hogescholen. Methodological Association UMO, een organisatie van faculteiten voor accounting en auditing van Russische universiteiten en hogescholen, participeerde ook in het project. Om professionele discussie op gang te brengen en draagvlak voor veranderingen te creëren was het project onderwerp van plenaire presentaties en workshops op de UMO-conferenties die twee maal per jaar worden georganiseerd, in Moskou (maart) en Anapa (september).

Activiteiten

De volgende activiteiten zijn in 2002 uitgevoerd:

- voltooiing van de productie van twee modules over IAS (materialen, cases, opdrachten, docentenhandleiding, inclusief sheets);
- vertaling (in het Russisch), redactie en reproductie van de modules;
- vijfdaagse train-de-trainer programma's in Moskou (eind juni-begin juli), Anapa (september) en St. Petersburg (eind oktober-begin november).

⁴ Per januari 2002 is de Amsterdamse Academie Bank & Financiën, als joint venture van de Hogeschool Holland en de Vrije Universiteit, onderdeel geworden van de Hogeschool Holland met drie andere hogescholen. Per 1/9/02 is de naam van deze gefuseerde hogeschool, Hogeschool INHOLLAND. Per genoemde datum is de Amsterdamse Academie als naam verdwenen, de opleiding is uiteraard blijven bestaan.

Resultaten en producten

Het project heeft als resultaat een compleet ontwikkelde Russischtalige tweedelige cursus over accounting (Internationale Accounting Standaarden) opgeleverd, bestaande uit studiematerialen, teksten, opdrachten en case studies en een docentenhandleiding.

Deze materialen zijn vervat in zes syllabi, bestaande uit in totaal circa 1000 pagina's.

In de train-de-trainer programma's werden in totaal 118 docenten en professoren getraind in het materiaal, met een bereik van 52 universiteiten en hogescholen.

2.19 Financial MBA

Doelstellingen

De oorspronkelijke doelstelling van het project was de ontwikkeling van een Financial MBA programma, in een combinatie van colleges en begeleid afstandsleren. De Financial MBA zou bestaan uit tien modules en een eindopdracht.

De oorspronkelijke modules waren:

- Strategisch management van banken en financiële organisaties;
- Marketing van financiële diensten;
- Financiële markten;
- Risicomanagement;
- Internationale bancaire operaties;
- Vestigingsmanagement;
- Management van verzekeringen en pensioenen;
- Financieel management;
- Controlling;
- Management van informatiesystemen.

Deze modules schragen het idee om een structurele basis te verschaffen voor de groeiende behoefte aan financiële cursussen binnen de financiële sector op een hoog professioneel niveau. Vanuit dit vertrekpunt luidt de doelstelling om een Financial MBA te realiseren als volgt: medewerkers en managers van banken en andere financiële instellingen in staat te stellen om hun kennis en vaardigheden te professionaliseren tot het niveau van een Financial MBA in de setting van een zich ontwikkelende markteconomie door middel van hoorcolleges en begeleid afstandsleren.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

T.J. Busstra

Amsterdamse Academie Bank & Financiën.

Aan Russische zijde:

V. Solodkov

Banking Institute, Higher School of Economics.

Aan Russische zijde zijn samenwerkingsrelaties tot stand gebracht met Nikoil en Sberbank. Deze samenwerking houdt in dat voornoemde bedrijven zich ertoe verplicht hebben deelnemers te sturen naar de opleiding.

Aan Nederlandse zijde was de curriculumontwikkeling een gezamenlijke activiteit van de Amsterdamse Academie, de Academie voor Accounting en Economie en sinds de fusie tot de Hogeschool INHOLLAND ook de Haarlem Business School (MBA programma's).

Activiteiten

In de loop van het project werd het oorspronkelijke aantal modules teruggebracht van tien naar de volgende zeven, zonder daarmee te tornen aan de kwaliteit van de opleiding:

- Strategisch management van banken en financiële organisaties;
- Marketing van financiële diensten;
- Management van verzekeringen en pensioenen;
- Management van informatiesystemen;
- Financiële markten en risicomanagement;
- Internationale bancaire operaties;
- Financieel management.

De modules een tot en met vier waren de ontwikkelverantwoordelijkheid van de Nederlandse partner, de modules vijf tot en met zeven - van de Russische.

De door Nederlandse zijde ontwikkelde modules werden naar het Russisch vertaald.

In oktober is een pilotgroep begonnen met de try-out van de cursus.

Resultaten en producten

Het project heeft een Financial MBA opleiding opgeleverd bestaande uit de zeven hiervoor genoemde modules. Iedere module bestaat uit studiemateriaal (tekstboeken), een docentenhandleiding, cases en opdrachten.

2.20 Onderwijsmanagement II

Doelstellingen

Dit project is een vervolg op '*Onderwijsmanagement I*' dat was uitgevoerd in de regio Novgorod als een pilot voor het World Bank project inzake de versterking van het management in het onderwijs. Het project beoogt de verspreiding van de resultaten van het eerste project naar de regio Pskov, met als doelstelling: verdere ontwikkeling en versterking van het management op regionaal, lokaal en instituutsniveau in de regio en het opdoen van ervaring met disseminatie door in het eerdere project getrainde Russische participanten. Een disseminatieteam voert het project uit.

Programmaleiding

Aan Nederlandse zijde:

P. Karstanje

A.W. van der Meer

Nederlandse School voor
Onderwijsmanagement NSO;
SLO.

Aan Russische zijde:

Mw. T. Alexejeva

Vice hoofd Comité van het Onderwijs, regio
Novgorod.

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaatsgevonden:

- een studiebezoek aan Nederland van een delegatie van de verschillende participerende groeperingen (regionale comité, gemeenten, werkgevers, schoolleiders) in het kader waarvan beleidsinstellingen, instellingen voor beroepsonderwijs en gemeenten werden bezocht en vergelijkbare ervaringen werden uitgewisseld (januari);
- een seminar, verzorgd door het disseminatieteam in de regio Pskov, waarbij in werkgroepen activiteiten werden uitgevoerd die een vervolg kregen in de vorm van de in de regio uit te voeren opdrachten en afspraken;
- een vervolgseminar waarbij de resultaten en processen van de werkzaamheden in de regio werden gerapporteerd en door het disseminatieteam feedback werd gegeven op basis waarvan weer nieuwe managementtechnieken werden aangeleerd en geoefend.

De seminars werden voorbereid door het disseminatieteam in overleg met de Nederlandse experts die tevens de feedback naar het disseminatieteam verzorgen.

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- een goed getraind en ervaren disseminatieteam dat vaardigheden heeft verworven voor het verzorgen van management trainingen in Russische regio's;
- een infrastructuur in de regio Pskov voor de verdere ontwikkeling van het primaire beroepsonderwijs met zonecomités, waarin schooldirecteuren, mensen uit de gemeentelijke administratie en werkgevers samenwerken en waarin strategische besluitvorming inzake het primair beroepsonderwijs plaats heeft;
- ervaring in het toepassen van management vaardigheden als strategisch management, projectmanagement, evaluatie en verschillende andere management technieken op het niveau van de regionale, gemeentelijke en schooladministratie;
- het handboek *Management v Obrazovanii* ten behoeve van projecten gericht op managementversterking op regionaal, lokaal en institutioneel niveau;

- betrokkenheid van het gemeentelijke niveau bij het primaire beroepsonderwijs (dat hierin voorheen niet was geïnvolveerd).

2.21 Capaciteitsopbouw bij de staf van het Centre for Comparative Educational Policy (CCEP)

Doelstellingen

De doelstellingen van het project zijn:

- introductie van het CCEP in internationale netwerken;
- ondersteuning bij de ontwikkeling van de missie, doelen en methodologie van het CCEP;
- arrangeren van directe contacten met partnerinstituten.

Projectleiding

Aan Russische zijde:

V. Tchistokhvalov

Directeur CCEP, Moskou.

Aan Nederlandse zijde:

G.H. van den Hoven

Directeur APS, Utrecht.

Activiteiten

De volgende activiteiten hebben plaatsgevonden:

- de afronding en goedkeuring van de programmaontwikkeling voor de periode januari 2001-juli 2002;
- het uitbrengen van een Engelstalige brochure CCEP;
- de realisatie van de website (<http://www.ccep.ru/>);
- de workshop met Nederlandse universiteiten (Twente, Nijmegen, Amsterdam en Utrecht);
- de deelname aan de AERA 2002 waarbij de directeur van CCEP bij diverse vertegenwoordigers van universiteiten en in netwerken werd geïntroduceerd;
- de verslaglegging AERA 2002 ten behoeve van de Russische instellingen en instituties door V. Tchistokhvalov;
- de voorbereiding deelname aan AERA 2003.

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- de brochure Center for Comparative Educational Policy;
- de website <http://www.ccep.ru/>;
- National Report Development of Education in the Russian Education;
- rapportage AERA 2002, Gerard H. van den Hoven en Rob de Bruïne.

2.22 Progress in Reading Literacy Study (PIRLS)

Doelstelling

PIRLS is een internationaal vergelijkende studie van de International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Doel van deze studie is representatieve informatie te verkrijgen over het niveau van leesvaardigheid van leerlingen in het primaire onderwijs, in dit project voor de Russische Federatie. Evenals in voorgaande jaren heeft Bureau CROSS, de Russische Academie voor Onderwijswetenschappen ondersteund in: (1) de kosten voor deelname aan internationale projectvergaderingen en andere IEA-bijeenkomsten, en (2) door de IEA-contributie voor de Russische Federatie te betalen.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

Tj. Plomp

Faculteit Toegepaste Onderwijskunde,
Universiteit Twente, Enschede.

Aan Russische zijde:

Mw. G. Kovalyova

Russische Academie voor
Onderwijswetenschappen, Moskou.

Activiteiten en resultaten

In 2002 werden de eerder verzamelde data geanalyseerd op nationaal en internationaal niveau. Binnenkort verschijnen de verslagen van de genoemde analyse. De Russische vertegenwoordigers hebben deelgenomen aan een aantal projectvergaderingen om de data, de resultaten van de uitgevoerde analyse en de conceptverslagen te bespreken. In oktober woonde mw. G. Kovalyova de algemene vergadering van de IEA in Marokko bij.

2.23 Ontwikkeling van monitoringcapaciteit in het Russische onderwijsbestel

Doelstellingen

Het project richt zich op de ontwikkeling van monitoringcapaciteit in het Russische onderwijsbestel. Dit mede in het licht van de hervormingsprocessen die in de komende jaren in het Russische onderwijs zullen plaatsvinden.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

Tj. Plomp

Faculteit Toegepaste Onderwijskunde en -
technologie, Universiteit Twente.

Aan Russische zijde:

M. Agranovitch

Hoofd van het Centrum voor Monitoring en
Statistiek van het Onderwijs van het Russische
ministerie van Onderwijs.

Activiteiten

In 2002 werd een activiteit gepland en uitgevoerd, namelijk een seminar over methodologie van onderwijsmonitoring (juni).

Aan het seminar werd deelgenomen door de medewerkers en de directeur van het Centrum voor Monitoring en Statistiek en van het Centrum voor Evaluatie en Kwaliteit van het Onderwijs van het Instituut voor Algemeen Voortgezet Onderwijs van de Russische Academie voor Onderwijswetenschappen (inclusief de directeur - mw. G. Kovalyova).

Resultaten

Naar aanleiding van het seminar werd door de deelnemers geconstateerd dat bij de twee participerende Russische centra grote behoefte bestaat aan een gemeenschappelijk project over onderwijsmonitoring waarbij van de Nederlandse expertise goed gebruik gemaakt zou kunnen worden.

2.24 Onderwijsstatistiek II

Doelstellingen

Doel van dit programma is om een bijdrage te leveren aan de verbetering van de onderwijsstatistiek in Rusland opdat het beter voldoet aan de wensen vanuit de politiek naar goede, tijdige en relevante informatie vergelijkbaar met andere Europese landen. Het bouwt voort op het eerste, in 1999 met Rusland uitgevoerde, programma *Onderwijsstatistiek*.

Programmaleiding

Aan Nederlandse zijde:

R.R.G. Abeln

Hoofd van de Afdeling Informatie en Ramingen van de Directie Financieel-economische Zaken, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Aan Russische zijde:

M. Agranovitch

Hoofd van het Centrum voor Monitoring en Statistiek van het Onderwijs, Moskou.

Activiteiten

Volgens het plan van aanpak is in maart 2002 een fact-finding missie naar Moskou georganiseerd met als bedoeling tot een gezamenlijk gedragen actieplan te komen. Hiertoe hadden de Russische en Nederlandse programmaleiders voorstellen ontwikkeld. Deze voorstellen werden in een conferentie met experts besproken. Op basis hiervan werd een gezamenlijk actieplan opgesteld.

Actieplan

De Russische counterpart streeft naar een beter inzicht in de financiële data in het Russisch voortgezet onderwijs. Hiervoor zou in het project een format opgesteld moeten worden, zodat het Russische Statistische bureau in een pilot met de regio's dit format zou kunnen hanteren. Deze vraag lijkt een technisch dataprobleem, maar minstens zo belangrijk is of er een goed bestuurlijk draagvlak bestaat voor de inhoud en noodzaak van deze informatie-uitwisseling tussen de regio's en de federatie. Daarom zou ook onderzocht moeten worden wat het beleid is van het ministerie op het terrein van de financiële verantwoording.

Het concrete actieplan bevat de volgende stappen:

- een analyse door de Russische counterpart van de financiële informatiebehoefte van de Russische Federatie vanuit de planning en controlcyclus;
- de organisatie van een seminar ten behoeve van verschillende instanties (federale ministeries en regio's) over het gebruik van statistiek en benchmark-indicatoren voor bestuurlijke doeleinden;
- de ontwikkeling van een methode om financiële gegevens in twee pilot-regio's te vergaren welke voldoet aan de Russische eisen en de eisen van de Wereldbank en het World Education Indicators Project van de Unesco;
- de organisatie van een workshop voor een herziene dataverzameling in de twee Russische regio's;
- het opstellen en uitgeven van een brochure met de gegevens over de twee pilot-regio's in een vergelijking met Nederland.

Resultaten

De eerste Nederlandse bijdragen zijn geleverd. Initiatief ligt nu bij de Russische partners die een analyse moeten maken van de financiële informatiebehoefte op federaal en regionaal niveau.

2.25 Ontwikkeling van passende procedures voor de wederzijdse erkenning van diploma's

Doelstelling

Door middel van dit project wordt beoogd om te komen tot heldere en eenduidige afspraken voor wat betreft het wederzijdse waarden van diploma's op het gebied van het hoger onderwijs in de Russische Federatie en Nederland. Dit voorzover internationaal gemaakte algemene(re) afspraken (bijvoorbeeld, in de *Lisbon Convention* van 1997 van de Raad van Europa / UNESCO) op dit terrein nog niet afdoende zijn.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

A.A. von Balluseck

Afdeling Diplomawaardering en
Onderwijsvergelijking, Nuffic;

Mw. K. Wigleven

Afdeling Diplomawaardering en
Onderwijsvergelijking, Nuffic.

Aan Russische zijde:

N.I. Zverev

Ministerie van Onderwijs van de Russische
Federatie;

V.V. Galaktionov

Vice-rector Technical University of Power
Engineering, Moskou.

Activiteiten

In 2002 zijn de projectpartners drie maal bij elkaar gekomen om elkaar te informeren over bestaande knelpunten bij de erkenning van diploma's van het hoger onderwijs. Volgende bezoeken hebben plaatsgevonden:

- een bezoek aan Rusland door de Nederlandse delegatie waarbij nadere afspraken werden gemaakt omtrent de inhoud van het eindrapport en werd kennis gemaakt met Russische nascholingstrajecten (april);
- een bezoek van N.I. Zverev aan Nederland in het kader van de zelfevaluatiesessie van CROSS-projecten waarbij ook de definitieve opzet van het eindrapport werd besproken en

de mogelijkheden werden verkend tot het geven van een cursus diplomawaardering in Rusland (juni).

Resultaten en producten

Begin november verscheen de Engelstalige versie van het eindrapport *The Further Fine-tuning of Existing International Agreements with regard to Russian-Dutch Mutual Recognition of Diplomas* in een oplage van 150 gedrukte exemplaren. In Nederland en Rusland wordt dit rapport verspreid onder relevante contactpersonen, waaronder de toelatingsbureau's van hoger onderwijsinstellingen. Het rapport is ook door middel van een PDF-versie te downloaden van het Internet. Naast de Engelstalige versie zal begin 2003 een Russische uitgave van het rapport verschijnen, zowel in gedrukte als in digitale vorm. Deze versie zal door de Russische projectpartners verder ter plaatse worden verspreid.

3. Samenwerkingsprogramma's met Hongarije

3.0 Inleiding

Zoals eerder vermeld stond ook de Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking in 2002 vooral in het teken van de afronding van de lopende programma's, de evaluatie door mw. M. Canning en mw. S. Leigh-Doyle.

Ten behoeve van de evaluatie was aan de Nederlandse programmaleiders gevraagd, in overleg met hun Hongaarse counterpart(s), een zelf-evaluatierapport op te stellen. Deze rapporten werden gebundeld in een CROSS publicatie en dienden als input voor de evaluatiebijeenkomst die op 10 september 2002 in Boedapest in aanwezigheid van de beide evaluatoren plaatsvond. In oktober werd het evaluatierapport aangeboden.

3.1 Disseminatie van expertise bij voortgangscontrole in het verplicht onderwijs in Hongarije

Doelstellingen

De doelstellingen van het project zijn:

- verbreden van de expertise van stakeholders bij voortgangscontrole in het verplicht onderwijs in Hongarije via disseminatie onder evaluatiedeskundigen en docentenopleiders van de kennis betreffende toetsconstructie, steekproef- en monitoringtechnieken;
- de publicatie van een beleidsdocument op het terrein van toetsing en voortgangscontrole in het verplicht onderwijs in Hongarije ten behoeve van de Minister van Onderwijs in Hongarije.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

J.J.E.A. Noijons

Nederlandse Instituut voor Toetsontwikkeling
(Citogroep), Arnhem.

Aan Hongaarse zijde:

K. Pala

National Centre for Educational Assessment and
Examination (OKÉV).

Activiteiten

Het Hongaarse Ministerie van Onderwijs heeft een belangrijke groep van actoren en stakeholders in Hongarije geïdentificeerd. Deze hebben tot nu toe deelgenomen aan twee workshops georganiseerd door de Citogroep en OKÉV. Een laatste workshop is in voorbereiding.

Op 4 en 5 maart 2001 werd in Pilisborosjeno de eerste workshop voor een grote groep belangstellenden gehouden: Assessment of education, evaluation and implementation. Er werden onder andere voordrachten gegeven over:

- de hervorming van het Hongaarse onderwijssysteem;
- het nieuw te introduceren programma van peilingonderzoek en eindtoetsing in Hongarije;
- de Nederlandse wijze van peilingonderzoek met de rol van de Inspectie (welke niet langer bestaat in Hongarije);
- psychometrische aspecten van peilingonderzoek.

In de tussentijdse evaluatie in september in Budapest van de projecten in het kader van de Hongaars-Nederlandse samenwerking op onderwijsgebied is door de Hongaarse participanten verslag gedaan van de doelstellingen van de disseminatie.

De tweede reeks workshops vond met enige vertraging door verkiezingen en een regeringswissel in Hongarije op 2-3 en 4-5 december plaats voor twee grote groepen van deskundigen, werkzaam bij de verschillende regionale pedagogische centra, de regionale centra van OKÉV, universiteiten, examenbureaus en vertegenwoordigers van het ministerie.

Er werden onder andere voordrachten gegeven over:

- verschuiving in paradigma's bij peilingonderzoek;
- item-typologie;
- het samenstellen van toetsen met behulp van het IRT/RASCH model;
- constructie en interpretatie van peiling-output ten behoeve van scholen;
- constructie en interpretatie van peiling-output ten behoeve van beleid.

3.2 Speciaal onderwijs (II)

Doelstellingen

De Nederlands-Hongaarse samenwerking op het terrein van het speciaal onderwijs concentreert zich op de uitwisseling van opvattingen over de integratie van kinderen met leer- en opvoedingsproblemen in het regulier onderwijs. In de eerste fase (1998-2000) betrof het voornamelijk opvattingen van onderwijsspecialisten. In het vervolgproject (2001-2002) ligt meer de nadruk op de ervaringen en opinies van praktijkdeskundigen (leerkrachten).

Doelstellingen van dit vervolgproject zijn:

- bij te dragen aan het debat in Hongarije hoe vorm en inhoud te geven aan de begeleiding van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften in het Hongaarse reguliere onderwijs;
- bij te dragen aan het debat in Nederland hoe vorm en inhoud te geven aan de begeleiding van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften in het Nederlandse reguliere onderwijs;
- het verzorgen van publicaties te gebruiken in de scholing van Hongaarse en Nederlandse leerkrachten.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

E. Kool

Gemeentelijk Pedologisch Instituut, Amsterdam.

Aan Hongaarse zijde:

Mw. M. Zsoldos

Bárcki Gustáv Faculteit voor Speciaal
Onderwijs, Eötvös Loránd Universiteit (ELTE),
Boedapest.

Activiteiten

Eind 2001 heeft een Hongaarse delegatie van leerkrachten werkbezoeken afgelegd aan Nederlandse reguliere scholen waar ook kinderen met specifieke onderwijsbehoeften verblijven. Nederlandse leerkrachten hebben Hongaarse reguliere scholen bezocht waar kinderen met handicaps verblijven. Vervolgens hebben de vier betrokken scholen hierover in 2002 schriftelijk verslag gedaan. De indrukken die de Hongaarse en Nederlandse leerkrachten hebben over de wijze waarop in Nederland respectievelijk in Hongarije kinderen die extra zorg vragen in het regulier onderwijs worden geïntegreerd en de vergelijking met de eigen situatie maken deel uit van een in 2003 te verschijnen boek waarin aanbevelingen worden gedaan over de verdere ontwikkeling van integratie van kinderen met specifieke behoeften in het regulier onderwijs in Hongarije en Nederland. Dit boek zal zowel in een Hongaarse als in een Nederlandse versie uitkomen. De Nederlandse en Hongaarse redacteuren hebben hiertoe in 2002 voorbereidingen getroffen.

Resultaten en producten

Als laatste onderdeel van de eerste fase van het project is in 2002 in Hongarije het boek verschenen *Speciális oktatás Hollandiában* (Speciaal onderwijs in Nederland) onder redactie van C.M. van Rijswijk en (wijlen) S. Illyés.

3.3 Innovatieve didactiek en ICT (IDI-2)

Doelstellingen

Het doel van het IDI-2 project was het ontwikkelen van een trainingsmodule voor innovatief lesgeven met ICT om leraren in opleiding vaardigheden te laten verwerven in:

- het ontwerpen van op het web gebaseerd lesmateriaal voor de toekomstige onderwijspraktijk;
- het communiceren en samenwerken met studenten in een ander land met behulp van ICT;
- het toepassen van leren-met-het-web in hun klassen (voortgezet onderwijs) of in de vorm van microteaching.

Additionele doelen waren:

- het voortbouwen op de resultaten en ervaringen uit het IDI-1 project, waarin de nadruk lag op e-mailen en het maken van webpagina's voor onderwijsdoeleinden;
- het verrichten van een literatuuronderzoek naar leren en doceren met behulp van het web;
- het ontwikkelen van een begrippenkader;
- het betrekken van meer deelnemers en vakken dan in IDI-1 het geval was.

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

Tj. Plomp	Faculteit Toegepaste Onderwijskunde, Universiteit Twente, Enschede (supervisor);
Mw. M. Cornelisse	Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS), Utrecht (inhoudelijk coördinator);
W.J. Pelgrum	Faculteit Toegepaste Onderwijskunde, Universiteit Twente, Enschede (zakelijk manager en evaluator);
Mw. K. de Haan	Hogeschool Windesheim, Sibculo (lerarenopleider);
M. Koolstra	Hogeschool Windesheim, Sibculo (lerarenopleider);
K. Schoenmaker	Hogeschool Windesheim, Sibculo (lerarenopleider).

Aan Hongaarse zijde:

I. Szabo	Ministerie van Onderwijs, Boedapest (coördinator);
T. Demeny	Pázmány Péter Katholieke Universiteit, Boedapest;
A. Fozo	Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest;
Mw. K. Munkacsy	Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest;
A. Roká	Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest;
G. Tanko	Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest.

Activiteiten

In 2002 zijn de volgende activiteiten ondernomen:

- het verder ontwikkelen van lessen voor de vakken scheikunde en wiskunde;
- het uitvoeren van lessen voor leraren in opleiding, leerlingen in het voortgezet onderwijs en evaluatie daarvan;
- disseminatie conferentie in Boedapest (december);
- studentenuitwisseling (inclusief training in het partner instituut) en schoolbezoeken;
- uitproberen van de door de partners ontwikkelde lesmaterialen;

- evaluatie van de lessen en de samenwerkingsactiviteiten.

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten en producten voortgebracht:

- lesplannen voor leraren in opleiding (wiskunde, scheikunde);
- blauwdrukken en programma's voor de uitwisseling van studenten;
- door studenten ontwikkelde lesmaterialen en websites;
- presentaties door Hongaarse studenten en projectstaf op de VELON-conferentie (april);
- presentaties door projectstaf van de lesplannen in Reehorst (februari) en in Woudschoten (november en december).

3.4 Hongaarse Studies in Nederland (documentatie)

Doelstellingen

Het project heeft als doel om de Hongaarse Studies aan de Universiteit van Amsterdam te ondersteunen en de informatie- en documentatieactiviteiten van het Oost-Europa Instituut op het terrein van de actuele ontwikkelingen in Oost-Europa in het algemeen en die van Hongarije en Centraal-Europa in het bijzonder op niveau te houden en te exploiteren.

Het Hongaarse Informatie- en Documentatie Centrum is gelokaliseerd aan het Oost-Europa Instituut (OEI) van de Universiteit van Amsterdam.

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

L.K. Marác	Oost-Europa Instituut (OEI) van de Universiteit van Amsterdam.
------------	--

Aan Hongaarse zijde:

Gy. Éger	László Teleki Foundation Central Europe Institute;
G. Újvári	Internationaal Centrum voor Hongaarse Studies Instituut Bálint Balassi, Boedapest;
G. Balázs	Het Instituut voor Hongaarse Taal- en Letterkunde van de Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest;
F. Gereben	Pázmány Péter Katholieke Universiteit, Boedapest;
B. Ábrahám	Pázmány Péter Katholieke Universiteit, Boedapest;
Mw. R. Stekovic	Pázmány Péter Katholieke Universiteit.

Activiteiten

Op het gebied van documentatie en informatie vonden de volgende activiteiten plaats:

- het documenteren ten behoeve van de tweemaandelijks periodiek ABLAK en de systematische catalogus van het OEI;
- bezoeken aan Hongarije voor consultaties met de counterparts (februari, september en december);
- deelname aan het congres *Social Cognition and Verbal Communication: Cultural Narratives, Linguistic Identities and Applied Argumentation in a Period of Social Transition; Dutch-Hungarian Conference on Crosscultural Linguistics and Intercultural Communication* georganiseerd aan de Universiteit van Pécs (PTE) (20-23 februari);
- lezing in samenwerking met A. Montvai getiteld *Numerical Analysis for the Conceptual and Semantic Structures of the Lexicon in Contemporary Hungarian* (de tekst van de bijdrage verschijnt in het verslag van het congres);
- de afronding van de vierde tekstenbundel over Centraal-Europese identiteit in samenwerking met de redacteurs Ferenc Gereben, Barna Ábrahám en Rita Stekovics (deze bundel zal in 2003 verschijnen);
- een bezoek van G. Balázs verbonden aan het Instituut voor Hongaarse Taal- en Letterkunde van de ELTE Universiteit van Boedapest aan de Leerstoelgroep voor Oost-Europese Studies met als doel consultatie over de Hongaarse taal (juni).

Resultaten en producten

De volgende producten zijn tot stand gekomen:

- uitbreiding van de systematische catalogus van titels voor Oost-Europa met relevante titels op het terrein van de politieke, economische en maatschappelijke ontwikkelingen in Hongarije en de internationale betrekkingen van het land;
- een verbeterde tweede druk van het derde deel van de serie tekstenbundels over Centraal-Europese identiteit *Regionalism, National and Religious Identity, Publications of the Research Group of Regional and Minority Cultures*, Ferenc Gereben (ed.), Pázmány Péter Catholic University, Faculty of Humanities, Piliscsaba, 2001, ISBN 963 9296 40 6, 320 pp.;
- het vierde deel van de serie tekstenbundels over Centraal-Europese Identiteit *National and Regional Identity in Central Europe* (te verschijnen), F. Gereben, B. Ábrahám en R. Stekovics, Pázmány Péter Catholic University, Budapest;
- L.K. Marác en A. Montvai (te verschijnen), *Numerical Analysis for the Conceptual and Semantic Structures of the Lexicon in Contemporary Hungarian*, L. Komlósi, P. Houtlosser en M. Leezenberg (red), Communication and Culture, Amsterdam.

3.5 Kwalificatiestructuren in het beroepsonderwijs (II)

3.5.0 Inleiding

In drie sectorale pilots wordt voortgebouwd op de resultaten van het eerdere CROSS-project met betrekking tot kwalificatiestructuren in Hongarije (1999-2000).

Doelstellingen

Het project is gericht op het verkrijgen van inzicht in en het verbeteren van:

- Nationale en internationale transparantie van beroepskwalificaties;
- dynamische behoeften aan vaardigheden (bijvoorbeeld ICT);
- arbeidsmarktrelevante ontwikkeling van kwalificaties;
- curricula, examinering en kwaliteitsbewaking;

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

H.F. Hoekzema	Eufomation, Amsterdam (intersectorale coördinator);
Mw. M. de Jong	Vapro-OVP, Leidschendam;
D.J. Platier	VEV (thans Kenteq), Nijkerk;
M. Bröcker	VEV (thans Kenteq), Nijkerk;
Mw. H. van Oostrom (aanvankelijk)	Ecabo, Amersfoort;
Mw. E. Vogel (later)	Ecabo, Amersfoort.

Aan Hongaarse zijde:

T. Köpeczi Bócz	Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest;
T. Kovacz	Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest;
Mw. L. Papp	Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest;
Mw. K. Domián	Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest.

Aan het project werd tevens deelgenomen door Hongaarse partners (scholen, opleiders, bedrijven en sociale partners) uit de sectoren elektrotechniek, procesindustrie en economisch administratieve beroepen.

Activiteiten

In 2002 vonden de volgende activiteiten plaats:

- een drietal coördinatiebijeenkomsten (in april, september en december), waarbij is besloten de sectorale pilots te verbinden met het multinationale programma *Qualifying for Europe* (zie paragraaf Q4EU) (beschrijvingen van dit project zijn opgenomen in Q4EU-foldermap en internationaal verspreid met folders van andere projecten);
- overleg van de intersectorale coördinator met het Hongaarse Ministerie voor Onderwijs, het Nationale Instituut voor Beroepsonderwijs NSZI, de federatie van werkgeversorganisaties MGYOSZ en andere sociale partners en relevante instituten (in mei, september en november);
- diverse bezoeken van de sectorale partners aan Hongarije;
- een multi-sectorale bijeenkomst ter afsluiting van het project (november) waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van de tripartite expert-groepen van NSZI, die de afgelopen twee jaar hebben gewerkt aan de modularisering van het Nationaal Register voor Beroepskwalificaties “OKJ” (deze bijeenkomst werd benut voor een training in de tripartiete uitoefening van complementaire rollen, op basis van een gezamenlijke vergelijking van de wijze waarop aansluiting tussen beroepsonderwijs en de behoeften van de arbeidsmarkt is georganiseerd in Hongarije en Nederland).

Resultaten en producten

Elke sectorale pilot heeft zijn eigen sectorspecifieke resultaten:

- een module kwaliteitszorg in de procesindustrie, een docententraining ter uitvoering daarvan, praktijkopdrachten en een training ter versterking van praktijkleren (Vapro);
- een experimenteel (praktijk)examen voor elektrotechniek met actieve betrokkenheid van het bedrijfsleven, inclusief protocollen, reglementen en kwaliteitsevaluatie (VEV);
- ICT-kwalificatieprofielen, een module voor ICT in economisch-administratieve kwalificaties, een docententraining ter uitvoering daarvan, een training ter versterking van praktijkleren (Ecabo).

Voorts heeft het project als sectoroverstijgende resultaten:

- een analyse-instrument van de wijze waarop aansluiting tussen beroepsonderwijs en behoeften van de arbeidsmarkt is georganiseerd
- een training voor tripartiete uitoefening van complementaire rollen.

3.5.1 Nationale en internationale transparantie in Hongaarse economische en administratieve kwalificaties (ECABO)

Doelstellingen

De oorspronkelijke doelstellingen van het project luiden als volgt:

- verbetering van transparantie van de Hongaarse kwalificatiestructuur in de economische en administratieve sector;
- introductie van nieuwe vaardigheden en technologieën in kwalificaties;

- vergroting van de praktijkcomponent in opleidingsprogramma's.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

H. Hoekzema	Euforation, Amsterdam (intersectorale coördinator);
Mw. H. van Oostrom	Programmamanager Internationalisering Ecabo, Amersfoort;
Mw. E. Vogel	Ecabo, Amersfoort (na april).

Aan Hongaarse zijde:

Mw. L. Papp (aanvankelijk)	Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest;
Mw. K. Domian (na de zomer)	Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest.

Activiteiten

Gezien de ontwikkelingen bij NSZI en het tijdgebrek is besloten om de eerste doelstelling achterwege te laten en alle activiteiten op de tweede en derde doelstelling te richten.

De volgende activiteiten vonden plaats:

- analyse van de specifieke behoeften en interesses van het NSZI en van docenten in het economisch-administratief beroepsonderwijs in heel Hongarije (januari-mei);
- vergelijking van Hongaarse en Nederlandse kwalificatiestructuur (mei-juli);
- voorbereiding van trainingen (juli-oktober);
- organisatie van de train-de-trainer cursus over het introduceren van nieuwe technologieën en praktische vaardigheden voor bve-docenten in de economisch-administratieve sector (mei-juli);
- organisatie van de workshop *Versterken van beroepspraktijkvorming en stage voor bve-docenten in de economisch-administratieve sector*;
- seminar: *Dutch-Hungarian Professional Forum about the Social Partnership*;
- bezoek van een NSZI delegatie aan Nederlandse bve instellingen actief in de economisch-administratieve sector aan de ROC Den Bosch, PAT Onderwijsinnovatie en de ECABO;
- samenstelling van een handleiding in het versterken van contacten met het bedrijfsleven, bestemd voor Hongaarse bve-docenten in de economisch-administratieve sector (deze activiteit zal worden afgerond in januari en februari 2003).

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten en producten opgeleverd:

- een trainingsmodule voor bve-docenten in de economisch-administratieve sector in het introduceren van nieuwe technologieën en praktische vaardigheden;
- een workshopprogramma *Versterken van beroepspraktijkvorming en stage*;
- een handleiding over het versterken van contacten tussen de bve-sector en het bedrijfsleven.

Het belangrijkste resultaat is echter het versterken van het bewustzijn bij Hongaarse docenten, schoolleiders en beleidsmakers in het bve-veld, van het belang van het opbouwen van een structurele relatie met het bedrijfsleven om te komen tot een beroepsonderwijs dat is afgestemd op de eisen van de huidige en toekomstige arbeidsmarkt.

3.5.2 Implementeren van arbeidsmarktbehoeften in het beroepsonderwijs in de procesindustrie en laboratoria

Doelstellingen

Het project had als doel:

- het ontwikkelen van een structureel netwerk van bedrijven in de chemische industrie, gericht op de uitwisseling van kennis en expertise op het gebied van het beroepsonderwijs;
- het leveren van een bijdrage aan het verbeteren van de nationale en internationale transparantie van de kwalificatiestructuur in het chemische en farmaceutische beroepenveld, binnen het kader van het modulariseringsprogramma van het Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI);
- het introduceren van nieuwe vaardigheden op het gebied van kwaliteitsborging;
- het bijdragen aan een structurele praktijkcomponent binnen de chemische industrie.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

Mw. M. de Jong

VAPRO-OVP, Kenniscentrum voor de procesindustrie, Leidschendam.

Aan Hongaarse zijde:

T. Kovács

Nationaal Instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest;

Mw. M. Bondár

Hongaarse Chemische Vereniging (MKE).

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaatsgevonden:

- een bezoek aan twintig chemische bedrijven, leden van de Hongaarse federatie voor de chemische industrie MAVESZ, waaraan enquêteformulieren en kopieën van de in een eerder fase van dit project ontwikkelde opleidingsmodule *Kwaliteitsbeheersing voor operators* waren gestuurd, om van gedachte te wisselen over de bruikbaarheid van de opleidingsmodule en om de behoefte van de bedrijven met betrekking tot beroepsopleiding van (toekomstige) werknemers te bespreken;
- een tweedaags “train-de-trainer”-programma op het gebied van kwaliteitsbeheersing in samenwerking met NSZI en de federaties voor chemische en farmaceutische industrie, waarbij gebruik werd gemaakt van de opleidingsmodule *Kwaliteitsbeheersing voor operators* (onder de deelnemers waren veertien docenten van scholen voor het beroepsonderwijs in de chemische richting en vierentwintig vertegenwoordigers van chemische en farmaceutische bedrijven);
- een regionale workshop in Szolnok over structurele samenwerking tussen scholen voor beroepsopleiding in de chemische richting en chemische bedrijven in de regio;
- een workshop voor hoger en middenkader management over praktijktraining voor operators, speciaal gericht op kwaliteitsbeheersing bij het chemische bedrijf Holland Colours in Szolnok;
- een intersectorale workshop over sociaal partnerschap in beroepseducatie met een plenaire vergadering en workshops per sector (één van de workshops was gericht op de sociale partners in de chemische sector, waarbij gebruik werd gemaakt van een assessment tool, eerder door VAPRO-OVP ontwikkeld in het kader van een MATRA project over sociaal partnerschap in de Tsjechië, om een analyse van het Hongaarse systeem voor beroepseducatie te geven).

Resultaten en producten

De volgende resultaten zijn behaald:

- het gratis ter beschikking stellen aan NSZI van de copyrights van de opleidingsmodule *Kwaliteitsbeheersing voor operators* voor gebruik in scholen (NSZI onderzoekt op dit moment de mogelijkheden om deze opleidingsmodule en het eerder genoemde “train-de-trainer”-programma in andere technische sectoren toe te passen);
- het opbouwen van een netwerk van scholen en bedrijven in de chemische sector die geïnteresseerd zijn in verdergaande en meer structurele samenwerking (er worden inmiddels twee concrete initiatieven ondernomen: een school in één van de regio's gaat de bedrijven in de regio benaderen met de enquête die VAPRO-OVP heeft ontwikkeld en NSZI gaat de enquête gebruiken om haar banden met de chemische en farmaceutische bedrijven te verstevigen).

3.5.3 Infrastructuur en methodologie van examinering en kwaliteitscontrole in de elektrotechnische sector (IMEQ)

Doelstellingen

De doelstellingen van het project IMEQ waren:

- het introduceren in Hongarije van een nieuw systeem van examinering;
- het stimuleren van de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij het beroepsonderwijs en bij de examens;
- het bevorderen van de transparantie van de Hongaarse opleidingen en examens met het oog op de toetreding tot de Europese Unie.

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

D. Platier
VEV International (onderdeel van VEV Stichting LOB-E/ICT, thans Kenteq), Nijkerk.

Aan Hongaarse zijde:

I. Kiszter
Hoofd Opleidingen en Bilaterale Samenwerking,
Ministerie van Onderwijs;
Mw. I. Görgényi-Modla
Adjunct-directeur Nationaal Instituut voor
Beroepsonderwijs (NSZI) te Boedapest.

Verder werd aan het project deelgenomen door de beroepsscholen Verebély László Technikum te Boedapest en Pattantyús Á. Géza te Győr en de bedrijven ELMÜ te Boedapest en Philips Components te Győr.

Activiteiten

In 2002 werd vooral veel gedaan aan de overdracht uit Nederland naar Hongarije van een nieuwe methodiek van examinering. Hiervoor zijn examenopgaven en protocollen geselecteerd en vertaald in het Engels en daarna in het Hongaars. Vervolgens zijn deze waar nodig aangepast. Er zijn ook vergelijkbare examenopdrachten in het Hongaars ontwikkeld. Er zijn materialen gekocht en voorbereidingen getroffen voor experimentele examens die in de twee scholen in Boedapest en Győr met hulp uit Nederland zijn afgenomen. Vooraf is een examenreglement opgesteld en zijn examencommissies ingesteld. In deze examencommissies participeerden vakdeskundigen uit het bedrijfsleven. De experimentele examens zijn gehouden in de periode van 14- 18 oktober.

Resultaten en producten

Het project heeft het volgende opgeleverd:

- een nieuwe methodiek van examinering op West-Europees niveau, inclusief examen-opdrachten en protocollen;
- uitdrukkelijke belangstelling van het bedrijfsleven voor deze nieuwe vorm van examinering.

3.6 Accreditatie Post Secondary Programs Hospitality and Tourism Budapest Business School

Doelstelling

De doelstelling van het project is de accreditatie door de European Foundation for the Accreditation of Hotel Management Programmes van de post-secundaire programma's hospitality en toerisme zoals aangeboden door de Budapest Business School.

Programmaleiding

Aan Nederlandse zijde:

J. Paulussen

Instituut voor Service Management, Christelijke Hogeschool Noord-Nederland.

Aan Hongaarse zijde:

Z. Sipos

Budapest Business School.

Activiteiten

In 2002 hebben de werkzaamheden vooral in Boedapest plaatsgevonden. Op basis van de proefvisitatie eind 2001 is een betere afstemming verwezenlijkt tussen het management van de Budapest Business School en de respectievelijke post-secundaire programma's. Waar nodig, werd ook kwaliteitsborging van het post-secundaire onderwijs binnen de Budapest Business School verbeterd.

Daarnaast werd de laatste hand gelegd aan het career track systeem, waarmee de loopbanen van afgestudeerden gevolgd kunnen worden.

Doordat de EFAH en haar moederorganisatie de Hotel and Catering International Management Association eind 2002 het besluit namen geen accreditaties meer uit te voeren is door de drie Nederlandse Hoge Hotelscholen het nodige werk verzet om opnieuw te komen tot een Europees erkend accreditatieorgaan.

- het ontwikkelen van een enquête voor het inventariseren van sociaal-economische achtergronden van de studenten;
- het uitvoeren van een pretest van een aantal delen van de toets bij een groep aankomende studenten van het Erasmus Medisch Centrum (EMC) te Rotterdam (de logica toets, de zelf-evaluatie en een verkorte versie van de enquête betreffende de sociaal-economische achtergronden van de studenten);
- het uitvoeren van een pretest van dezelfde delen in Hongarije bij groepen studenten van verschillende lerarenopleidingen waarbij in Hongarije een langere versie van de enquête betreffende de sociaal-economische achtergronden werd afgenomen.

Resultaten en producten

De competentietoets is ontwikkeld en gepresenteerd aan vakdeskundigen. Als extra activiteit, die oorspronkelijk niet gepland was, is een deel van de competentietoets gepretest in Nederland en Hongarije. De pretest in Nederland is gerealiseerd in samenwerking met het Opleidingsinstituut van het EMC in het kader van het selectieprogramma van medische studenten. In Hongarije is gepretest in samenwerking met de lerarenopleidingen van de verschillende universiteiten.

Op het seminar in Pécs werden door de leden van de onderzoeksgroep en de werkgroep aan de ruim veertig aanwezigen presentaties gegeven over de doelstelling van het project, de resultaten van de pretest van de logica toets in Nederland, de verschillen in sociaal-economische achtergrond van studenten in Hongarije, de opzet van de onderdelen taaltoetsing en de zelf-evaluatie. Als gastspreker lichtte mw. A.M. van Meeuwen de selectieprocedure bij de medische faculteit van de Erasmus Universiteit toe. Het seminar besloot met een discussie over de competentietoets.

3.8 Een serie workshops over management in het hoger onderwijs voor een groep Hongaarse onderwijsmanagers

Doelstelling

De doelstelling van het project was om significant bij te dragen aan managementcapaciteiten en inzichten van een zorgvuldig geselecteerde groep van “high potential” Hongaarse hoger onderwijsstaf.

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

J. File	CHEPS, Universiteit Twente, Enschede;
M. Vermeulen	IVA, Universiteit Tilburg, Tilburg;
Mw. J. Vermaas	IVA, Universiteit Tilburg, Tilburg.

Aan Hongaarse zijde:

I. Bilik	Confederatie van Hongaarse Conferenties voor Hoger Onderwijs, Boedapest.
----------	--

De achttien deelnemers waren afkomstig uit dertien Hongaarse hoger onderwijsinstellingen en uit de organisaties werkzaam op systeemniveau (het ministerie, confederaties en de accreditatiecommissie).

Activiteiten

Het project bestond uit vier workshops in Hongarije en een werkbezoek in Nederland.

De eerste twee workshops en het werkbezoek aan Nederland vonden plaats in 2001.

In 2002 vonden de volgende activiteiten plaats:

- de derde workshop te Nyíregyháza, gericht op kwaliteitsmanagement waarbij de relevante lessen uit het Nederlandse en Engelse hoger onderwijssysteem en het bedrijfsleven werden behandeld en kwaliteitsmanagement werd geïntegreerd in de tijdens de eerdere workshops ontwikkelde business plans voor twee Hongaarse casestudy faculteiten (februari);
- de laatste workshop te Balatonfüred die het werk van eerdere workshops consolideerde door zich te richten op change management en het ontwikkelen van implementatiestrategieën voor aspecten van de business plans (mei).

Resultaten en producten

Er werden geen concrete producten gepland voor dit project dat *Human Resource Development* als belangrijkste doelstelling had. Alle deelnemers hebben kopieën gekregen van alle workshopmaterialen, inclusief de business plans voor twee casestudies Hongaarse faculteiten en twee bloemlezingen over hoger onderwijsmanagement. Het meeste materiaal zal beschikbaar blijven op de CHEPS website. Een tastbaar product van de workshops is een informeel netwerk van Hongaarse hoger onderwijsstafleden die aan deze workshops deel heeft genomen.

3.9 Onderwijsmanagement in Hongarije

Dit project is een vervolg op een eerder uitgevoerd project dat heeft geleid tot de instelling van de Hungarian Netherlands School for Educational Management (HUNSEM) waarin Hongaarse universiteiten samenwerken met de Nederlandse School voor Onderwijsmanagement (waarin vijf Nederlandse universiteiten participeren). Naast het scholen van onderwijsmanagers werd in Hongarije tevens de behoefte gevoeld om lokale onderwijsautoriteiten een managementscholing te geven teneinde hen in staat te stellen het onderwijs op lokaal niveau goed te besturen en op een gelijkwaardig professioneel niveau met de (deels al geschoolde) schoolleiders samen te werken.

Doelstellingen

Doelstellingen van het project zijn:

- het ontwikkelen van een trainingsprogramma voor lokale onderwijsautoriteiten in harmonie met het bestaande HUNSEM-programma;
- het selecteren van nieuwe docenten voor de HUNSEM die het nieuwe trainingsprogramma ontwikkelen en getraind worden in de didactische aanpak van het HUNSEM-programma;

- het verzorgen van een nascholingsprogramma voor de zittende staf van de HUNSEM.

Projectleiding en deelnemers

Aan Nederlandse zijde:

P. Karstanje
Nederlandse School voor
Onderwijsmanagement (NSO), Amsterdam.

Aan Hongaarse zijde:

T. Barath
HUNSEM.

Uit dertig belangstellenden zijn dertien deelnemers geselecteerd om te worden getraind als docent en ontwikkelaar van het nieuwe programma voor lokale onderwijsautoriteiten. Een belangrijk deel daarvan was afkomstig uit het hoger onderwijs.

Activiteiten

In 2002 hebben de volgende activiteiten plaatsgevonden:

- voorbereidingsseminar in Boedapest (januari);
- selectie van deelnemers door een Hongaars selectiecomité in samenwerking met een Nederlandse projectleider (februari)
- introductieseminar in Boedapest (maart);
- startseminar in Pilisborosjeno (april);
- trainingsseminar in Amsterdam (mei) waarbij een begin werd gemaakt met de moduleontwikkeling;
- professionaliseringsconferentie Pilisborosjeno (juni);
- seminar over curriculumontwikkeling in Pilisborosjeno (september);
- evaluatie van het programma in Boedapest (september);
- besluitvorming over de inpassing van het programma in de reguliere trainingsprogramma's (november);
- afronding van de materiaalontwikkeling bestaande uit een informatieboekje en de modules voor leraren en studenten (december).

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- het als trainers opleiden van twaalf Hongaarse deelnemers;
- het ontwikkelen van het cursusprogramma, bestaande uit zes modules (financiën van het onderwijs, schoolontwikkeling, service en facility management, human resources management (HRM), evaluatie en kwaliteitsmanagement, beleidsanalyse en beleidsvoorbereiding);
- het maken van het cursusmateriaal in de vorm van modules voor docenten en deelnemers en een informatieboekje over de trainingscursus;

- het opnemen van het opleidingsprogramma voor lokale bestuurders als een specialisatiecursus in het kader van het al bestaande HUNSEM-programma (dit betekent dat deelnemers eerst het algemene eerste jaar volgen en vervolgens voor de specialisatie voor lokale bestuurders kunnen kiezen).

4. Multinationale projecten

4.0 Inleiding

De vijf projecten die in het kader van de multinationale onderwijssamenwerking met Hongarije, Polen, Slovenië en Tsjechië zijn/worden uitgevoerd, werden gestart in 2001 en zouden eind 2002 worden afgerond. In de twee jaren die de projectleiders en hun Centraal-Europese collega's tot hun beschikking hadden, is veel en goed werk verricht en alle projecten zijn inderdaad op tijd afgerond. Alleen het PhD onderdeel van het hoger onderwijs project zal, zoals gepland, nog enkele jaren doorlopen.

Dit positieve beeld is mede ontleend aan het evaluatierapport, dat door de Joint Commission for the multinational co-operation in education in december 2002 is opgesteld. Dit rapport kwam tot stand op basis van de zelf-evaluatierapporten die begin november waren aangeboden en de final review meeting die op 15 november in Győr plaatsvond. Aan deze bijeenkomst namen deel de Joint Commission, de Nederlandse projectleiders en per project één Centraal-Europese expert.

Een interessant aspect was dat aan het ICT-project in een latere fase ook Bulgarije, Letland, Litouwen en Slowakije gingen meedoen. Dit kan gezien worden als een voorloper van de plannen om het multinationale programma voortaan op basis van een á la carte model ook open te stellen voor de andere (zes) kandidaat-lidstaten uit de regio. Zie ook de desbetreffende passage in de Inleiding tot dit Jaarverslag.

4.1 Etnische en culturele minderheden in het onderwijs

Doelstellingen

Het algemene doel van het project was om ervaringen uit te wisselen over het onderwijs aan etnische en culturele minderheidsgroepen in Hongarije, Nederland, Polen, Slovenië en Tsjechië, met het oog op te verwachten ontwikkelingen op dit terrein wanneer de vier genoemde Centraal-Europese landen zich aansluiten bij de Europese Unie.

Concrete doelstellingen waren:

- voorbeelden van good practice verzamelen en verspreiden;
- een instrument ontwikkelen dat gebruikt kan worden bij de ontwikkeling van taalbeleid op nationaal en lokaal niveau;
- aanbevelingen doen met betrekking tot accountability en het volgen van migrantenstromen in het onderwijs;
- een conceptueel en analytisch kader opstellen voor beleid op landelijk en regionaal niveau met betrekking tot etnische en culturele minderheden.

Projectleiders

Aan Nederlandse zijde:

J. Kloprogge Sardes, Utrecht.

Aan Hongaarse zijde:

T. Lajos Aáry Nationale Ombudsman voor het Onderwijs,
Boedapest.

Aan Poolse zijde:

Mw. A. Dybowska Ministerie van Onderwijs, Warschau.

Aan Sloveense zijde:

Mw. A. Pavlovec Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en
Sport, Ljubljana.

Aan Tsjechische zijde:

M. Kovac Ministerie van Onderwijs, Jeugd en Sport,
Praag.

Activiteiten

In 2002 vonden de volgende activiteiten plaats:

- studiebezoek aan Krakow, waarbij presentaties en discussies plaatsvonden. Er werd een locatie van good practice gericht op voor- en vroegschoolsonderwijs bezocht en het studiebezoek aan Slovenië werd voorbereid;
- studiebezoek aan Ljubljana, waarbij presentaties en discussies plaatsvonden, een locatie van good practice, gericht op de relatie tussen ouders en school, werd bezocht en het volgende studiebezoek aan Hongarije werd voorbereid;
- studiebezoek aan Hongarije met een beperkte eindconferentie in Boedapest waarbij tevens een locatie van good practice werd bezocht en de voortgang van de eindrapportage werd besproken;
- een video opname van voorbeelden van good practice.

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- verslagen van de studiebezoeken aan Polen en Slovenië;
- eindverslag van de locaties van good practice in deelnemende landen;
- een video (beschikbaar maart 2003);

- een tekst over immigratie: *Preparing for the future* (beschikbaar maart 2003).

4.2 Het gebruik van het World Wide Web in het onderwijs

Doelstellingen

De doelstellingen van het project zijn:

- capaciteitsontwikkeling bij lerarenopleidingen voor het trainen van (aankomende) leraren in het gebruik van het World Wide Web in het (voortgezet) onderwijs;
- bijdragen aan het ontwikkelen van national portals waarop voor het onderwijs (en meer specifiek voor het trainingsprogramma) relevante informatie te vinden is.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

W.J. Pelgrum	Faculteit Toegepaste Onderwijskunde, Universiteit Twente (projectleider);
Tj. Plomp	Faculteit Toegepaste Onderwijskunde, Universiteit Twente;
Mw. M. Cornelisse	Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS), Utrecht;
K. Schoenmaker	Hogeschool Windesheim, Sibculo.

Aan Hongaarse zijde:

I. Szabo	Ministerie van Onderwijs, Boedapest;
T. Demeny	Pázmány Péter Katholieke Universiteit, Boedapest;
A. Fozo	Eötvös Loránd Universiteit (ELTE), Boedapest.

Aan Poolse zijde:

W. Kranas	Computer Assisted Education and IT Center, Warschau;
W. Jochemczyk	Computer Assisted Education and IT Center, Warschau;
E. Gajek	Computer Assisted Education and IT Center, Warschau;
D. Plaskacz	Computer Assisted Education and IT Center, Warschau.

Activiteiten

In 2002 zijn de volgende activiteiten ondernomen:

- het organiseren van een trainingsconferentie voor lerarenopleiders te Warschau (januari);
- het aanbrengen van nationale aanpassingen in het trainingsprogramma en het opslaan van trainingsmaterialen in nationale elektronische werkruimtes;
- het uitvoeren van het trainingsprogramma en evaluaties in de deelnemende landen;
- het betrekken van lerarenopleiders uit vier nieuwe landen (Bulgarije, Letland, Litouwen en Slowakije) bij het project;
- het ontwikkelen van een beknopte trainingshandleiding en het trainen van coördinatoren uit deze landen met daaropvolgende evaluatiewerkshops en rapportages in Warschau (juni);
- het ontwikkelen en het testen van een prototype webomgeving met specifieke faciliteiten voor ondersteuning van toekomstige toepassingen van het trainingsprogramma;
- het organiseren van disseminatieconferenties in Warschau en Boedapest (december).

Resultaten

De in 2002 ondernomen activiteiten hebben geleid tot de volgende resultaten:

- een generieke internationale cursusopzet en aangepaste nationale versies;
- een trainingshandleiding voor nieuwe landen;
- voorstellen voor follow-up en verdere disseminatie;
- een prototype van een web-omgeving voor ondersteuning van toekomstige toepassingen van het trainingsprogramma.

4.3 Kwaliteitsbewaking in primair en secundair onderwijs (het JONAS-project)

Doelstellingen

De initiële doelstelling om gezamenlijk een prototype te ontwikkelen van een instrument om (periodiek) het onderwijsniveau in de verschillende landen vast te stellen, bleek tijdens de startconferentie (maart 2001) niet haalbaar. Daarvoor liepen de verschillende situaties, verwachtingen en prioriteiten in de deelnemende landen te zeer uiteen. Consensus werd uiteindelijk gevonden in een verbreding van het project in de vorm van een uitwisseling en discussie over de input die gegevens verkregen uit verschillende informatiestromen als internationaal vergelijkend onderzoek (PISA, TIMMS e.d.), nationale examens, inspectie en periodiek peilingonderzoek (zouden kunnen) leveren met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijssysteem in de deelnemende landen. Aan ieder van deze onderwerpen is een aparte bijeenkomst gewijd. Tevens is een bijeenkomst over school zelfevaluatie gewijd aan de vraag op welke manier het mogelijk is om gegevens verzameld op macroniveau bruikbaar te maken voor de individuele school (mesoniveau) en vice versa.

Het is de bedoeling dat dit project een bijdrage levert aan de *capacity building* van de deelnemende experts en aan de discussie tussen beleidsmakers over de waarde van instrumenten voor kwaliteitsbewaking.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

F. Moelands	Citogroep, Arnhem;
J. van Weerden	Citogroep, Arnhem;
H. Moelands	Citogroep, Arnhem;

Aan Sloveense zijde:

Mw. A. Slavec	Nationaal Examinering Centrum (RIC);
F. Kranjcevic	Nationaal Examinering Centrum (RIC).

Aan Hongaarse zijde:

Z. Bogdany	Ministerie van Onderwijs, Boedapest;
Mw. I. Banfi	Káokszíék, Boedapest.

Aan Poolse zijde:

K. Kosela	Universiteit van Warschau;
S. Drzazdzewski	Ministerie van Nationaal Onderwijs, Warschau.

Aan Tsjechische zijde:

Mw. I. Kramplova	Institute for information on education (UIV), Departement voor International Onderzoek, Praag;
Mw. O. Novotna	Inspectie van het onderwijs, Praag.

Activiteiten

In vervolg op de bijeenkomsten in 2001 werden in 2002 de volgende activiteiten uitgevoerd:

- derde werkgroepbijeenkomst in Arnhem (Nederland) met als thema *National Assessment en de betekenis hiervan voor kwaliteitsbewaking van het onderwijssysteem* (januari);
- vierde werkgroepbijeenkomst in Praag (Tsjechië) met als thema *de Inspectie en haar betekenis voor kwaliteitsbewaking van het onderwijssysteem* (maart);
- vijfde werkgroepbijeenkomst in Sopot (Polen) met als thema *Nationale school zelfevaluatie* (mei);
- afsluitende evaluatiebijeenkomst in Boedapest (september).

Resultaten en producten

De activiteiten die in 2002 zijn uitgevoerd hebben de volgende resultaten en producten opgeleverd:

- uitwisseling van en discussie over het gebruik van gegevens uit de verschillende informatiebronnen ten behoeve van kwaliteitsbewaking;
- uitwisseling van producten (o.a. computerprogramma's en meetinstrumenten);
- *capacity building* van de deelnemers;
- analyse van de situatie met betrekking tot quality assessment in de deelnemende landen;
- verslagen van de gehouden bijeenkomsten en het eindrapport van het project.

4.4 Kwalificatiestructuren/beroepsonderwijs qualifying for Europe (Q4EU)

Doelstellingen

Het programma staat in het teken van de toetreding van vier landen die kandidaat zijn voor toetreding tot de Europese Unie. Het beoogt beleidsmakers en experts op het terrein van Human Resource Development en arbeidsmarkt vertrouwd te maken met en hun inzicht te verschaffen in diverse aspecten van beroepskwalificaties in de Europese context. In het bijzonder richt het programma zich op:

- internationale vergelijking van systemen voor beroepsonderwijs;
- wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties;
- publieke en private verantwoordelijkheden voor Human Resource Development;
- examinering en erkenning van verworven competenties (EVC);
- vraaggestuurde kwalificaties en curricula voor levenslang leren.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

H.F. Hoekzema

Euformation (projectleiding).

Aan Hongaarse zijde:

Mw. L. Papp

Nationaal instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest;

Mw. K. Domian

Nationaal instituut voor Beroepsonderwijs (NSZI), Boedapest.

Aan Poolse zijde:

Mw. E. Tytz-Lemieszek

Ministerie van Nationaal Onderwijs, Warschau;

K. Kafel

Ministerie van Nationaal Onderwijs, Warschau.

Aan Sloveense zijde:

Mw. D. Starkl

Nationaal Centrum voor Beroepsonderwijs
(CPI), Ljubljana;

Mw. B. Kuncic

Nationaal Centrum voor Beroepsonderwijs
(CPI), Ljubljana.

Aan Tsjechische zijde:

P. Vicenik

Nationaal instituut voor Technisch en Beroeps-
onderwijs (NUOV), Praag.

Activiteiten

Uit ieder land zijn drie experts op het onderhavige terrein geselecteerd voor het gehele programma. Voorts zijn in ieder land *peer groups* opgezet van sleutelfiguren met betrekking tot *Human Resource Development* en arbeidsmarkt. De deelnemers vormen een Europees netwerk van experts die de resultaten van de seminars met hun *peer groups* delen. Deze groepen geven op hun beurt terugkoppeling over de mogelijkheden om hoofdelementen uit de seminars te laten doorwerken in de verschillende landen. Het voor de seminars ontwikkelde trainingsmateriaal is beschikbaar voor een breder publiek.

Na een startconferentie in september 2001 in Hongarije over internationale vergelijking van systemen voor beroepsonderwijs en een seminar in november 2001 in Slovenië over wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties zijn in 2002 een drietal seminars georganiseerd. In maart 2002 was *Publieke en private verantwoordelijkheid voor Human Resource Development* het thema van het seminar in Nederland. Het thema *Examinering en erkenning van verworven competenties (EVC)* was onderwerp van het seminar in Polen in juni 2002 en het programma werd afgesloten met een seminar over vraaggestuurde kwalificaties en curricula voor levenslang leren in Tsjechië.

Resultaten en producten

Het project heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- een uitgebreide set van specifiek voor Q4EU ontwikkeld didactisch materiaal voor vijf accessie-relevante thema's (ca. 75 presentaties in Word/Powerpoint-format en documentatie in de vorm van onderzoeksrapporten, beleidsdocumenten en weblinks)⁶;
- de aansluiting van diverse sectorale pilots in verschillende EU-kandidaat-landen (o.a. Hongarije, Tsjechië en Slovenië) bij Q4EU, dat zich ontwikkelt als kenteken van projecten ter versterking van de aansluiting van beroepsopleiding op de dynamische behoeften van de arbeidsmarkt en economische innovatie;

⁶ Bepleit wordt om dit trainingsmateriaal digitaal beschikbaar te maken; in elk geval in de vorm van een CD-rom. Deze *hyperlinked* versie kan de basis zijn voor een *web-based forum*, gericht op nadere uitwerking en actualisering van deze training dossiers. De digitale versie van het trainingsmateriaal is eveneens geschikt voor disseminatie naar andere landen die kandidaat zijn voor toetreding tot de Europese Unie.

- de ontwikkeling van een foldermap met losbladige inlegvellen in gemeenschappelijke huis-stijl die door ‘printing on demand’ regelmatig geactualiseerd als documentatie worden verspreid voor het multinationale programma en de sectorale pilots.

4.5 Actuele beleidsvraagstukken op het terrein van het hoger onderwijs in Europa

Participerende landen in dit samenwerkingsproject zijn Nederland, Hongarije, Polen, de Tsjechische Republiek en Slovenië. Het project werd ontwikkeld op basis van ervaringen opgedaan tijdens een serie van vijf hoger onderwijs workshops waarin alle vijf landen participeerden in de periode 1999-2000. Het project richtte zich op een diepgaand onderzoek van gezamenlijk geïdentificeerde hoger onderwijsbeleidsproblemen door middel van twee workshops op hoog niveau over centrale beleidsvraagstukken, vier nationale workshops gericht op managementtraining en vier promoties (Ph.D).

Doelstellingen

De doelstelling van het project was om de volgende concrete producten te realiseren:

- het creëren van nieuwe en duurzame netwerken;
- het ontwikkelen van een hoger onderwijs trainingsprogramma;
- de disseminatie van de uitkomsten aan hoger onderwijsinstellingen en vier promovendi op het gebied van hoger onderwijs beleid.

Projectleiding

Aan Nederlandse zijde:

J.M. File

CHEPS, Universiteit Twente.

Nationale coördinatoren:

Mw. H. Šebková

Centre for Higher Education Studies, Tsjechië;

P. Wach

Politechnika Opolska, Polen;

I. Bilik

Confederatie van Hongaarse Conferenties voor Hoger Onderwijs, Hongarije;

Mw. D. Vrecko

Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Sport, Slovenië.

Activiteiten

De volgende activiteiten vonden plaats in 2002 (de eerste beleidsworkshop en de eerste nationale workshop werden gehouden in 2001):

- nationale workshop voor Hongarije (Győr) in april;
- eerste periode van twee maanden bij CHEPS voor de Ph.D. kandidaten (april - mei);
- nationale workshop voor de Tsjechische Republiek (Praag) in mei;

- beleidsworkshop *Comparing degrees* (Maribor, Slovenië), in oktober;
- tweede periode van twee maanden bij CHEPS voor de Ph.D. kandidaten (oktober -november);
- nationale workshop voor Polen (Warschau) in november.

De drie nationale workshops richtten zich op hoger onderwijsmanagement en werden bijgewoond door 40 tot 50 senior universiteitsmanagers (vice-rectoren en decanen).

Resultaten en producten

De evaluatie van het project door de deelnemers en de gezamenlijke commissie wijst uit dat de doelstellingen zijn gehaald, met uitzondering van de vier promoties (Ph.D.) die lopen van 2002 tot 2005 (met één kandidaat uit Hongarije, Polen, de Tsjechische Republiek en Slovenië).

De training van acht trainers was een integraal onderdeel van het project en vormt de kern van het netwerk dat hieromheen is ontwikkeld. Deze groep was aanwezig op alle vier nationale workshops en bestaat uit drie senior hoger onderwijsmanagers, twee onderzoekers in het brede veld van hoger onderwijs studies en drie jonge *high potential* universitaire stafmedewerkers.

5. Opdrachten van tweeden

5.0 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de activiteiten verricht voor tweeden (Rechtspersoon de Nederlandse Overheid).

5.1 Accession-oriented Dutch European Proficiency Training (ADEPT)

Opdrachtgever: Ministerie van Buitenlandse Zaken (Afdeling Matra/DZO-UM).

Sinds 1999 voert Bureau CROSS in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken het zogeheten ADEPT programma uit: Accession-oriented Dutch European Proficiency Training. Het programma is één van de vijf Matra-pre-accessie programma's van dit ministerie.

Doel van het programma is het in Nederland trainen, in drieweekse modulaire cursussen, van leidinggevende (semi-)ambtenaren uit twaalf landen: de Centraal-Europese kandidaat-lidstaten (Bulgarije, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Tsjechië), Turkije en Kroatië, dat nog niet de status van kandidaat-lidstaat heeft, in de implementatie van het acquis communautaire.

Nevendoelestelling van het programma is het tot stand brengen van "Oost-West" en "Oost-Oost" netwerken.

De thema's voor de cursussen worden op basis van de vraag in de kandidaat-lidstaten en in overleg met de betrokken Nederlandse vakdepartementen vastgesteld.

In principe worden cursussen (na evaluatie en indien nodig op basis hiervan bijgesteld) herhaald ten einde in de betrokken landen "kritische massa" te creëren. Iedere cursus wordt voor ca. 50 deelnemers georganiseerd.

Het jaar 2002 kan wederom als hectisch, maar tegelijkertijd als zeer bevredigend worden omschreven. Nieuwe cursussen werden ontwikkeld en al lopende cursussen geëvalueerd en bijgesteld.

In 2002 werden in totaal tien cursussen georganiseerd, waaronder drie nieuwe cursussen: *ISPA-milieu*, *Publiekscommunicatie* en *How to operate in Brussels*. De laatste betrof een tweeweekse cursus voor 100 deelnemers.

Het totale aantal deelnemers in 2002 was 547.

Hieronder volgt een overzicht van de in 2002 uitgevoerde cursussen.

Structural Funds

Projectleider: N.J. Reincke, Ecorys/NEI (Nederlands Economisch Instituut).

In nauwe samenwerking met Instituut Clingendael organiseerde Ecorys/NEI van 11 tot 29 maart - op het voor de kandidaat-lidstaten zo belangrijke terrein van de Structuurfondsen – opnieuw de cursus *Structural Funds*. Het cursusprogramma bestaat uit zeven verschillende modules:

- EU Structural Funds History, Concepts and Context;
- Management of Structural Funds and Absorption Capacity;
- Strategic Planning and Programming;
- Programme Implementation;
- Financial Management and Control;
- Monitoring and Evaluation;
- Negotiations and Lobbying.

Deze onderdelen vormen samen een coherent kader (policy life cycle) en zijn gebaseerd op dezelfde principes, zoals logical framework. Hoofddoelstelling van de cursus was de deelnemers voor te bereiden op het omgaan met EU-structuurfondsen en bijbehorende mechanismen en het aanleren van houding en vaardigheden die nodig zijn om een actieve rol te spelen in de ontwikkeling van nationaal en Europees regionaal beleid.

Tijdens het programma is een aantal werkbezoeken gemaakt. Er werd een bezoek gebracht aan Brussel (Europees Parlement en Europese Commissie), Flevoland (het door structuurfondsen gesteunde Batavia-project), Eindhoven (de Stimulus SF-management organisatie als een case voor programma-implementatie) en aan Groningen (de SNN SF-management organisatie als een case voor monitoring en evaluatie).

Chain Management in Agriculture

Projectleider: J.J.A. Helder, Internationaal Agrarisch Centrum (IAC).

De cursus werd georganiseerd en uitgevoerd door het IAC (onderdeel van de Landbouwwuniversiteit Wageningen) en het Ministerie van LNV en vond plaats van 26 augustus tot 13 september.

Hoofddoelstelling van de cursus was de deelnemers te voorzien van kennis over de Europese wet- en regelgeving op het gebied van landbouw. Daarnaast ging het erom de deelnemers vertrouwd te maken met mechanismen van ketenbeheer (chain management) in de landbouw.

De cursus was opgebouwd rond vier opeenvolgende en aanvullende leerperiodes. Aan bod kwamen onder meer de volgende thema's: ketenbeheer in de landbouw, CAP/WTO (Common Agricultural Policy/World Trade Organisation), diensten, voedselveiligheid en praktische vaardigheden.

De training vond plaats in de vorm van lezingen, een internationale workshop, plenaire discussies en groepsopdrachten. Daarnaast werden studiebezoeken afgelegd aan de Europese Commissie in Brussel, het Ministerie van LNV, de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK), de Broekerveiling (de oudste coöperatieve groenteveiling ter wereld) en aan het Fries landbouwmuseum in Exmorra.

Food Safety First

Projectleider: J. van der Linden, Keuringsdienst van Waren (KvW).

De cursus *Food Safety First* werd van 9 tot en met 27 september georganiseerd door de KvW in samenwerking met de Ministeries van VWS en LNV. Gezien de vele problemen op het gebied van voedselveiligheid blijft dit een belangrijk en buitengewoon actueel thema. De doelstelling van deze cursus was veterinair en niet-veterinair inzicht te geven in de Europese wet- en regelgeving op het gebied van voedselveiligheid. Er is voor gekozen om de cursus open te stellen voor veterinair en niet-veterinair omdat op deze manier, door het thema voedselveiligheid vanuit beide invalshoeken te bekijken, een breder perspectief wordt verschaft.

De theoretische component van de cursus bestond uit:

- een algemene inleiding betreffende de EU;
- het acquis communautaire op het veterinaire terrein;
- de implementatie van veterinaire controle;
- het acquis communautaire op het gebied van voedsel;
- de implementatie van voedselcontrole.

Studiebezoeken werden afgelegd aan onder meer het Ministerie van VWS, Unilever, Mars, de KvW, de Algemene Inspectie Dienst, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, de Inspectie Dienst Lelystad en de Rijksdienst voor Vee en Vlees.

Public Health in the European Union

Projectleider: P. van Arkel, Netherlands School of Public Health (NSPH).

De cursus *Public Health in the European Union* vond plaats van 23 september tot 11 oktober. De cursus werd georganiseerd door de NSPH, het expertisecentrum van het Ministerie van VWS op het gebied van de volksgezondheid, in samenwerking met het Ministerie van VWS. De doelstelling van de cursus was de kandidaat-lidstaten kennis te laten nemen van het acquis op het gebied van volksgezondheid en al wat er binnen de EU op dit terrein speelt. Meer specifiek zijn de doelstellingen van de cursus:

- het ondersteunen van kandidaat-lidstaten bij de implementatie van het acquis en de gevolgen voor het beleid op het gebied van de volksgezondheid;
- het uitwisselen van ervaringen en opbouwen van netwerken;
- het trainen in praktische vaardigheden, zoals onderhandelingstechnieken, verandermanagement en het schrijven van actieplannen en beleidsdocumenten.

Tijdens de studiebezoeken maakten de deelnemers kennis met de Nederlandse wijze waarop het acquis werd geïmplementeerd. Zo werd onder meer een bezoek gebracht aan het Ministerie van VWS, de Inspectie van Volksgezondheid en de Gemeentelijke Gezondheidsdienst.

Social Affairs / Employment

Projectleider: R. Boudewijn, Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael.

Van 23 september tot 11 oktober werd door het Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael wederom de cursus *Social Affairs / Employment* georganiseerd. De cursus werd in consortium uitgevoerd door Clingendael, het Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies (AIAS) en de Katholieke Universiteit Brabant (KUB, thans Universiteit van Tilburg, UvT).

Hoofddoelstelling van de cursus was om de deelnemers voor te bereiden op de implementatie van het acquis communautaire op het terrein van sociale zaken en werkgelegenheid en om de deelnemers vaardigheden en houding aan te reiken om een actieve en participerende rol te kunnen spelen in de ontwikkeling van nationaal en Europees sociaal beleid. Het Nederlandse Poldermodel komt uitgebreid aan bod als voorbeeld van een sociaal-economisch beleid met verrijkende invloed op de sociale dialoog in de EU.

Ter ondersteuning van de theorie werden bezoeken gebracht aan het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Brussel (o.a Economisch en Sociaal Comité, Europees Parlement en de Europese Commissie), het Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheids Personeel, de SER, de Gemeente Amsterdam (lezing door de wethouder van Sociaal-economische Zaken) en het werkgelegenheidsproject van de Stichting Herstelling (Fort Nigtevecht).

Drugs Policy in the European Context

Projectleider: F. Trautmann, Trimbos Instituut.

Van 23 september tot 11 oktober organiseerde het Trimbos Instituut in samenwerking met de Jellinek Kliniek en de drie betrokken vakdepartementen (VWS, Justitie en Binnenlandse Zaken) de cursus *Drugs Policy in the European Context*.

Centraal thema van de cursus was het Europese kader van het drugsbeleid en de link met nationaal drugsbeleid: ontwikkeling, uitvoering en evaluatie. Op het beleidsterrein drugs bestaat geen hard acquis in de zin van richtlijnen waaraan lidstaten dienen te voldoen. De EU-drugsstrategie en het EU-actieplan inzake drugs vormen het actuele beleidskader.

De cursus heeft tot doel:

- te informeren over achtergronden en stand van zaken van de Europese aanpak van het drugsprobleem;
- inzicht te geven in politieke en beleidskaders, in de processen hoe beleid tot stand komt en vertaald wordt in de praktijk;
- inzicht te geven in relevante vaardigheden;
- vertrouwd maken met Europees begrippenkader;
- beleidsontwikkeling te stimuleren langs de in het EU-actieplan inzake drugs uitgezette lijnen;
- interdepartementale samenwerking in deelnemende landen te ondersteunen;
- regionale netwerken/samenwerking/uitwisseling tussen toetredingslanden te ondersteunen.

Tijdens de cursus werden bezoeken afgelegd aan de Ministeries van VWS en Justitie, Europol, het Nederlandse Parlement, het Trimbos Instituut, het Mozeshuis en een penitentiaire inrichting.

ISPA-Environment

Projectleider: S. Koppert, Ecorys/NEI (Nederlands Economisch Instituut).

Van 14 oktober tot en met 1 november 2002 organiseerde Ecorys/NEI de cursus *ISPA-Environment*, in samenwerking met het milieu-adviesbureau DHV en het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM).

Hoofddoelstelling van de cursus was de deelnemers te trainen in de implementatie van het ISPA-instrument op het gebied van milieu. De cursus richtte zich op die milieurichtlijnen (environmental directives) die grote investeringen vereisen, te weten “drinking water supply”, “treatment of waste water”, “solid-waste management” en “air pollution”. Het programma was opgebouwd rond de zogenaamde “policy life cycle”. De policy life cycle is een systematische benadering van programmering, projectvoorbereiding, -implementatie, -evaluatie en correctieve actie. Het idee hierachter is dat beleid alleen effectief kan zijn als alle fases achtereenvolgens worden doorlopen. Om de overdracht van kennis en vaardigheden te structureren, was de cursus verdeeld in vijf modules die allen inhoudelijk verbonden waren met de policy life cycle. De modules waren:

- EU policy and instruments;
- Problem analysis and solutions;
- Practical skills;
- Environmental directives;
- Study trips.

Gedurende de cursus werden plenaire lezingen afgewisseld met vaardigheidsonderdelen in groepen en het in subgroepen werken aan opdrachten. Studiebezoeken werden afgelegd aan het Ministerie van VROM in Den Haag, het Europees Parlement, DG Regio and DG Environment in Brussel en de Milieudienst Rijnmond. Daarnaast werden presentaties verzorgd door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), door de Milieufederatie Zuid-Holland en door de MER-commissie (MER staat voor Milieu Effecten Rapportage).

How to operate in Brussels

Projectleider: S.J. Nollen, Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael.

Van 21 oktober tot en met 1 november 2002 vond voor de eerste keer de cursus *How to operate in Brussels* plaats. De cursus werd georganiseerd door Instituut Clingendael, in samenwerking met de Ministeries van LNV, SZW, V&W en VWS, hun vertegenwoordigers in Brussel en de trainingsbureaus Wagenaar, Hoes en Associés (WH&A), De Boer & Ritsema van Eck (DBR) en het Nederlands Debat Instituut (NDI). In tegenstelling tot de andere ADEPT-cursussen duurde deze cursus twee weken in plaats van drie, en was de cursus bestemd voor 100 deelnemers in plaats van 50. Alle deelnemers waren werkzaam op de beleidsterreinen van de hierboven genoemde

ministeries. De deelnemers waren tijdens de cursus verdeeld in vier groepen, conform hun werkerrein.

Hoofddoelstelling van de cursus was de deelnemers voor te bereiden op effectieve belangenbehartiging van nationale belangen in Brussel voor en na de toetreding tot de Europese Unie, en hen vaardigheden en houding aan te leren die vereist zijn om een actieve rol in Brussel te kunnen spelen.

Tijdens de cursus werden plenaire lezingen afgewisseld met werken in subgroepen. Naast inhoudelijke lezingen over EU-instanties, EU-besluitvormingsprocessen en effectieve belangenbehartiging werd ruim aandacht besteed aan vaardigheden, zoals SWOT-analyse, Project Cycle Management, onderhandelingsvaardigheden en presentatietechnieken. Studiebezoeken werden afgelegd aan de genoemde ministeries in Den Haag en aan de Europese Commissie in Brussel. Ook vonden in Brussel ontmoetingen plaats met Nederlandse permanente vertegenwoordigers (PV's) in Brussel, met vertegenwoordigers van lobby-organisaties en met nationale vertegenwoordigers van de betreffende kandidaat-lidstaten.

Communicating with the public

Projectleider: D.A.E.M. van der Laan, Rijksvoorlichtingsdienst (RVD).

De Academie voor Overheidscommunicatie (onderdeel van de RVD) organiseerde van 21 oktober tot en met 8 november de cursus *Communication with the public*. Toetreding tot de EU brengt voor de kandidaat-lidstaten doorgaans een fundamenteel en structureel veranderingsproces met zich mee, dat onder meer ingrijpende gevolgen heeft voor de wijze waarop overheden met hun burgers communiceren. In dit perspectief was communicatie met het publiek, de burgers, het centrale thema van de cursus. Meer specifiek is in deze cursus aandacht geschonken aan onder meer de relatie tussen overheidsbeleid en overheidscommunicatie, de functies en taken van overheidscommunicatie in een democratische samenleving en de werkwijzen van het moderne overheidscommunicatiemanagement.

De doelstelling van de cursus is vertaald naar drie onderling samenhangende thema's:

- Openbaar bestuur, beleid en communicatie: kennismaken met achtergronden en uitgangspunten van modern overheidscommunicatiemanagement;
- Overheidscommunicatie en beleid in de praktijk I: werkwijzen, methoden, instrumentarium voor verschillende doelgroepen;
- Overheidscommunicatie en beleid in de praktijk II: toepassingen en specialisaties.

De deelnemers hebben werkbezoeken afgelegd aan onder meer Brussel (de Europese Commissie), Postbus 51, de Tweede Kamer en Perscentrum Nieuwspoord.

ISPA - Towards effective and efficient planning and realisation of infrastructure

Projectleider: R.P. de Leeuw van Weenen, NEA Transportonderzoek en -opleiding B.V.

Van 4 tot 22 november organiseerde NEA Transportonderzoek en -opleiding, de cursus *Towards effective and efficient planning and realisation of infrastructure* gericht op het Europese ISPA-programma (Instrument for Structural Policies for Accession). Het Ministerie van V&W had in deze cursus een belangrijk aandeel. Hoofddoelstelling was de deelnemers vertrouwd te maken met een geïntegreerde aanpak van infrastructurele projecten, waarvoor subsidie uit het Europese ISPA programma kan worden verkregen. Hierbij werden allerlei zaken behandeld, waaronder risicoanalyse, kosten-batenanalyse, aanbestedingen en samenwerking tussen de publieke en de private sector. Daarnaast kwamen ook in deze cursus de vaardigheidstrainingen aan bod.

Een nieuw onderdeel in het cursusprogramma waren de workshops over twee samenwerkingsprogramma's tussen de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven: Partners for Roads en Netherlands Rail Partnership. Werkbezoeken werden gebracht aan onder meer het Ministerie van V&W, de Nieuwe Waterweg, de Betuweroute, het Delta Project Zeeland en Brussel.

5.2 Actuele beleidsvraagstukken in het Europese hoger onderwijs

Inleiding

Eerdere succesvolle workshops over actuele beleidsvraagstukken voor senior vertegenwoordigers uit de hoger onderwijssystemen van de kandidaat lidstaten in Centraal- en Oost-Europa werden georganiseerd door CHEPS in juni en december 2001. Deze, derde, workshop werd gepland met een expliciete focus op de uitdagingen en mogelijkheden van de toetreding tot de Europese Unie voor het hoger onderwijs in de tien landen.

Doelstellingen

De doelstellingen waren om bij de deelnemers het begrip te vergroten van de uitdagingen van toetreding tot de EU op het niveau van zowel instellingen als beleidsorganisaties. De nadruk lag op de volgende gebieden:

- strategisch beleid en managementontwikkeling;
- organisatieontwerp;
- Human Resource Management, voornamelijk voor de academische staf.

Projectleiding en deelnemers

J. M. File

CHEPS, Universiteit Twente (projectleider).

Zes experts van CHEPS, één van de Universiteit van Amsterdam, één uit Polen en één uit Hongarije gaven presentaties tijdens de workshop.

Het oorspronkelijke plan was om te werken met twee deelnemers uit ieder van de tien landen. Alle tien landen participeerden hoewel er uit Tsjechië, Slowakije en Polen per land slechts één deelnemer werd gestuurd. De zeventien deelnemers waren afkomstig uit het topmanagement of het senior managementniveau van hoger onderwijsinstellingen en beleidsorganisaties op het gebied van hoger onderwijs.

Activiteiten

De workshop vond in december plaats op de Universiteit Twente. Het programma bestond uit een mix van plenaire presentaties, groepsdiscussies en een oefening in het ontwikkelen van een scenario.

Resultaten

Alle deelnemers werd gevraagd een evaluatieformulier in te vullen aan het einde van de workshopsessies. De resultaten waren positief, deelnemers uitten hun tevredenheid over de kwaliteit van de presentaties en de oefeningen. Alle deelnemers hebben een omvattend rapport naar aanleiding van het seminar ontvangen, inclusief de ontwikkelde scenario's, het workshopmateriaal en nadere literatuur.

Deze (derde) workshop verstevigde het netwerk van senior stafleden in het hoger onderwijs dat al was ontwikkeld rondom de CHEPS-workshops sinds 1999 en hielp om de groep uit te breiden van de initiële groep van vier landen naar de volledige groep van alle tien kandidaat lidstaten in Centraal- en Oost-Europa.

6. Deskundigheidsbevordering, publicaties, conferenties, missies, etc.

6.0 Inleiding

Het Oost-Europa Instituut van de Universiteit van Amsterdam produceert in opdracht van Bureau CROSS twee tijdschriften: *Prospekt* en *Ablak*.

6.1 Prospekt

Doelstellingen

Prospekt is een tweemaandelijks tijdschrift dat in opdracht van Bureau CROSS door het Oost-Europa Instituut van de Universiteit van Amsterdam wordt gemaakt. Het blad stelt zich ten doel de medewerkers aan CROSS-projecten en overige geïnteresseerden te informeren over de Russische Federatie en de overige lidstaten van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten. Er is speciale aandacht voor de ontwikkelingen op het gebied van onderwijs, wetenschap en technologiebeleid. Daarnaast fungeert het blad als publiekstijdschrift over de betreffende regio.

Projectleiding

B. Naarden	Directeur van het Oost-Europa Instituut, (projectleider);
R. Does	Hoofdredacteur van <i>Prospekt</i> .

Resultaten en producten

Het belangrijkste resultaat van dit project in 2002 was het uitbrengen van de zes nummers in de jaargang. Voorts is de redactionele, vormtechnische en organisatorische samenwerking met het zusterblad *Ablak* (tijdschrift over Centraal-Europa en de Balkan) voortgezet. Deze samenwerking resulteerde in een gemeenschappelijk nummer met een speciaal thema: *Sociale zaken in Oost-Europa* (*Ablak/Prospekt*, jaargang 2002, nummer 6).

6.2. ABLAK

Doelstellingen

ABLAK is een tweemaandelijks publiekstijdschrift dat in opdracht van Bureau CROSS door het Oost-Europa Instituut van de Universiteit van Amsterdam wordt gemaakt. Het blad stelt zich ten doel de medewerkers aan CROSS-projecten en overige geïnteresseerden te informeren over actuele ontwikkelingen in Centraal-Europa en de Balkan op het terrein van politiek, economie, onderwijs en

cultuur. Tevens wordt er aandacht besteed aan de geschiedenis van de regio. Daarnaast fungeert het blad als publiekstijdschrift over de betreffende regio.

Projectleiding

B. Naarden

Directeur van het Oost-Europa Instituut,
Amsterdam (projectleider);

L. Máraczk

Hoofdredacteur van *ABLAK*.

Resultaten en producten

In 2002 verschenen er zes nummers. In *ABLAK* nummer 7.2 werd extra aandacht besteed aan Polen en in *ABLAK* nummer 7.5 aan de uitbreiding van de Europese Unie met de acht kandidaat-lidstaten uit Centraal-Europa. Ook werden er twee themanummers samengesteld: één over cultuur in Centraal- en Oost-Europa en één over sociale zaken. Het themanummer over cultuur (*ABLAK* nummer 7.3) dat in het Engels werd gepubliceerd, werd samengesteld in samenwerking met de European Cultural Foundation en het Prins Bernhard Fonds. Het themanummer *Sociale zaken in Oost-Europa* werd in samenwerking met het zusterstijdschrift *Prospekt* samengesteld (*ABLAK/Prospekt* nummer 7.6).

7. Financieel overzicht

Hieronder volgt een overzicht van de programma-uitgaven van Bureau Cross in 2002.

Russische Federatie	x €1.000
Totaal Russische Federatie	984
Hongarije	x €1.000
Totaal Hongarije	472
Multinationaal Programma	x €1.000
Totaal multinationaal	338
DIP	x €1.000
Totaal DIP	83
ADEPT programma	x €1.000
Totaal ADEPT programma	2.962
Totale programma uitgaven	4.839

CROSS Publicatiereeks 1992-2002

1. Dutch-Russian Joint Work plan 1992-1993
2. Verslag Seminar Nederlands Onderwijsstelsel, J.C. van Bruggen
3. Idem (Russisch)
4. Co-operation Concerning Educational Management, L.I.A. de Caluwé
5. Speciaal onderwijs in Nederland, C.M. van Rijswijk (Russisch)
6. Onderwijsbegrippenlijst Nederlands-Russisch, I.S. Souch
7. Informatie over vernieuwingen in het Russische onderwijs, J.C. van Bruggen en L.A.I. de Caluwé
8. Verslag van het seminar “Van wetgeving naar realiteit”, december 1992, Moskou, J.C. van Bruggen
9. Jaarverslag 1992 Nederlands-Russische Onderwijssamenwerking
10. Idem (Engels)
11. Idem (Russisch)
12. Development of Education in Russia, Report to UNESCO, 1992, ministerie van Onderwijs, Russische Federatie
13. Gemeenschappelijk werkplan voor de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking 1994/1995 (Nederlands-Engels-Russisch)
14. Gemeenschappelijk werkplan voor de Nederlands-Russische onderwijssamenwerking op het terrein van het hoger onderwijs 1994/1995 (Nederlands-Engels-Russisch)
15. Jaarverslag 1993 Nederlands-Russische onderwijssamenwerking (Nederlands-Engels-Russisch)
16. Herzen State Pedagogical University, J.C. van Bruggen
17. Jaarverslag 1994 Nederlands-Russische en Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking (Nederlands-Engels-Russisch-Hongaars)
18. Jaarverslag 1995 Nederlands-Russische en Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking
19. Idem (Engels-Russisch-Hongaars)
20. Joint Workplan for the Dutch-Hungarian co-operation in education 1996/1997
21. Joint Workplan for the Dutch-Russian co-operation in education 1996/1997 (Nederlands-Russisch-Engels)
22. Joint Workplan for the Dutch-Russian co-operation in higher education 1996/1997 (Nederlands-Russisch-Engels)
23. Jaarverslag 1996 Nederlands-Russische en Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking
24. Idem (Engels-Russisch-Hongaars)
25. Jaarverslag 1997 Nederlands-Russische en Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking
26. Idem (Engels-Russisch-Hongaars)
27. Joint Workplan for the Dutch-Russian co-operation in education 1998/1999
28. Joint Workplan for the Dutch-Hungarian co-operation in education 1998/1999
29. Jaarverslag 1998 Nederlands-Russische en Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking
30. Idem (Engels-Russisch-Hongaars)

31. Jaarverslag 1999 Nederlands-Russische en Nederlands-Hongaarse onderwijssamenwerking
32. Idem (Engels-Russisch-Hongaars)
33. Joint work plan for the Dutch-Russian co-operation in education 2000-2002
34. Joint work plan for the Dutch-Hungarian co-operation in education 2000-2002
35. Jaarverslag 2000 Onderwijssamenwerking met Centraal- en Oost-Europa
36. Idem (Engels)
37. Jaarverslag 2001 Onderwijssamenwerking met Centraal- en Oost-Europa
38. Idem (Engels)
39. Evaluation of the Dutch-Russian co-operation in education, Self-evaluation reports, 2002
40. Evaluation of the Dutch-Hungarian co-operation in education, Self-evaluation reports, 2002
41. Evaluation of Dutch-Russian Co-operation in Education Programme, Final Report, Mary Canning and Sue Leigh-Doyle, 2002
42. Evaluation of Dutch-Hungarian Co-operation in Education Programme, Final Report, Mary Canning and Sue Leigh-Doyle, 2002
43. Evaluation of the Multinational Co-operation in Education Programme, Czech Republic - Hungary - the Netherlands - Poland - Slovenia, Final Report, Joint Commission for the Multinational Co-operation in Education, 2002

Voorts:

Reflections on Education in Russia, F.J.H. Mertens (Ed.), L.E. Beijlsmit (Ass. Ed.), Acco, Leuven, 1995

Crossroads in Russia, Experiences in international educational co-operation, Th.J. Siskens and L.E. Beijlsmit (Eds.), Acco, Leuven, 2000